

Aktywność ekonomiczna w województwie lubuskim

Narodowy Spis Powszechny
Ludności i Mieszkań
2011

URZĄD STATYSTYCZNY W ZIELONEJ GÓRZE

Aktywność ekonomiczna w województwie lubuskim

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011

ZIELONA GÓRA 2013

ZESPÓŁ REDAKCYJNY URZĘDU STATYSTYCZNEGO

PRZEWODNICZĄCY

Roman Fedak

Z-CA PRZEWODNICZĄCEGO

Krystyna Motyl

CZŁONKOWIE

Wioletta Bielecka, Ola Gucia, Marlena Gajewska, Bogusława Kołeczek,
Anna Miśkiewicz, Teresa Sokołowska, Robert Wróbel

OPRACOWANIE PUBLIKACJI, PRACE ANALITYCZNE, OBLICZENIOWE
I EDYTORSKIE

Pracownicy Lubuskiego Ośrodka Badań Regionalnych w składzie:
Elżbieta Adamska, Edyta Leśniarek, Małgorzata Sadowska
pod kierunkiem Roberta Wróbla

GRAFICZNE WYKONANIE WYKRESÓW

Marek Bartoszewicz

PROJEKT OKŁADKI

Lidia Motrenko-Makuch

DRUK I OPRAWA

Urząd Statystyczny we Wrocławiu

Oddział w Legnicy

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja przedstawia kolejne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 r. w tym przypadku prezentujące charakterystykę sytuacji osób na rynku pracy.

Prezentowana publikacja jest opracowaniem tematycznym, przygotowanym w formie tabelarycznej, poświęconym charakterystyce aktywności ekonomicznej ludności. Opracowanie zawiera szczegółową charakterystykę poszczególnych kategorii ludności: pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo. Każda z tych zbiorowości została opisana pod względem cech demograficznych, społecznych i ekonomicznych.

Publikacja zawiera uwagi ogólne, które przedstawiają cel spisu i jego zakres tematyczny, podstawy prawne oraz zasady i formy upowszechniania wyników, uwagi metodyczne opisujące definicje pojęć i stosowane klasyfikacje, następnie część analityczną oraz część tabelaryczną. W części tabelarycznej zamieszczone zostały tablice przeglądowe, tablice wynikowe oraz tablice z precyzją danych.

Opracowanie, poza wydaniem książkowym jest dostępne także w wersji elektronicznej na płycie CD oraz w Internecie na stronie Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie okaże się przydatne i będzie źródłem wiedzy o sytuacji demograficzno-społecznej w regionie.

*Dyrektor Urzędu Statystycznego
w Zielonej Górze*

Roman Fedak

PREFACE

This publication presents the results of the National Census of Population and Housing which was conducted in 2011 in this case regarding the characteristic of the situation in the labour market.

The presented publication is a thematic study organized in a tabular form, devoted to the characteristic of economic activity of the population. The publication includes a detailed characteristic of particular population categories: the employed, unemployed and economically inactive. Each of these subpopulations has been described in respect to their demographic and social characteristics.

The publication contains general notes, which present the objective of the census and its thematic scope, legal bases, as well as the rules and forms of dissemination of the results, methodological notes describing definitions of concepts and applied classifications, then the analytical and tabular part. The tabular part consists of review tables, results tables and tables with precision of the data.

This publication, apart from printed edition, is available in an electronic version (on a CD) and on the Internet on the website of the Statistical Office in Zielona Góra.

I hope that the following publication will be very useful and become a source of knowledge on the socio-demographic situation of region.

*Director of the Statistical Office
in Zielona Góra*

Roman Fedak

UWAGI OGÓLNE

1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce w 2011 roku był pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011r. według stanu w dniu 31 marca 2011 roku, o godz. 24.00.**

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 roku, zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz.U. z 26 marca 2010 r. nr 47, poz.277) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. U. UE. L. z dnia 13.08.2008 r. Nr 218).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkałych pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

W Polsce dotychczasowa praktyka spisowa opierała się na tradycyjnym sposobie przeprowadzania spisów, który polegał na angażowaniu rachmistrzów spisowych, odwiedzających wszystkie zamieszkane jednostki i zapisujących uzyskane bezpośrednio od respondentów informacje na formularzach spisowych, dostępnych w formie papierowej. Następnie dane z formularzy były rejestrowane oraz już w formie elektronicznej podlegały dalszemu opracowaniu. Taka organizacja spisu okazała się jednak bardzo kosztowna i pracochłonna. Z tego względu – Polska zdecydowała się w spisie 2011 na odejście od tradycyjnej metody na rzecz metody mieszanej, polegającej na połączeniu danych z rejestrów i systemów informacyjnych z danymi pozyskiwanymi w badaniach statystycznych – bezpośrednio od respondentów, co jest zgodne z Rozporządzeniem PE i Rady Nr 763/2008.

Rozporządzenie nr 763/2008 jest pierwszym aktem prawnym na skalę międzynarodową, który traktuje równorzędnie różne podejścia do przeprowadzania spisów ludności i mieszkań w krajach członkowskich UE.

2. Podstawowe cele i zakres tematyczny spisu

Podstawowe cele Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku można sprecyzować następująco:

- 1) Zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł;
- 2) Dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju;
- 3) Możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w okresie 2002-2011 w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych;
- 4) Zebranie informacji niezbędnych do zabezpieczenia potrzeb międzynarodowych Unii Europejskiej oraz ONZ;
- 5) Aktualizacja bazy do budowy operatów losowania do badań reprezentacyjnych prowadzonych poprzez obserwacje gospodarstw domowych.

W spisie 2011 zbierano informacje w ramach następujących tematów badawczych:

- 1) Geograficzna charakterystyka ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisowym i przyczyny jego zmiany; lokalizacja głównego miejsca pracy;
- 2) Demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, w tym rodziców, obywatelstwo;

- 3) Gospodarstwa domowe i rodziny: wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;
- 4) Wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki; rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia,
- 5) Migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski;
- 6) Dzietność kobiet;
- 7) Narodowość i język;
- 8) Wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego);
- 9) Niepełnosprawność prawna i biologiczna;
- 10) Ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
 - ✓ Bieżąca aktywność ekonomiczna: pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących;
 - ✓ Stała aktywność ekonomiczna dla pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych;
 - ✓ Dojazdy do pracy;
- 11) Główne i dodatkowe źródło utrzymania osób;
- 12) Źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania.

Integralną częścią spisów ludności w polskiej praktyce są spisy mieszkań i budynków, w których są zlokalizowane mieszkania. Zebrane podczas spisu informacje umożliwiają wyszacowanie potrzeb mieszkaniowych, wynikających zarówno z fizycznego braku mieszkań, jak również z powodu konieczności wymiany istniejących zasobów lub zasobów nie nadających się do remontu.

Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:

1. Rodzaj zamieszkaných pomieszczeń;
2. Charakterystyka mieszkań, w tym:
 - ✓ mieszkania zamieszkane według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, wielkości mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania;
 - ✓ mieszkania niezamieszkane dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania;
3. Charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania;
4. Informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

3. Źródła danych, badanie pełne i badanie reprezentacyjne

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, tzn. dane dla spisu 2011 były pozyskiwane ze źródeł administracyjnych – rejestrów i systemów informacyjnych (przede wszystkim wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego oraz do utworzenia operatu adresowo – mieszkaniowego¹⁾) – oraz zbieranie bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz tzw. badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu oraz obciążenie osób objętych spisem, przy jednoczesnym zachowaniu dobrej jakości wyników spisu.

¹ Szersze informacje o źródłach danych wykorzystywanych dla potrzeb spisu zostały przedstawione w publikacji „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, GUS, Warszawa 2013.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerszego wykorzystania systemów informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych dla potrzeb spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego oraz do utworzenia operatu adresowo – mieszkaniowego do losowania próby do badania reprezentacyjnego, a także jako bezpośrednie źródło danych spisowych.

Badanie pełne

W badaniu pełnym realizowanym drogą internetową oraz poprzez wygenerowanie informacji dostępnych w źródłach administracyjnych pozyskano podstawowe dane demograficzno – społeczne i adresowe osób, które nie zostały objęte badaniem reprezentacyjnym lub spisem w obiektach zbiorowego zakwaterowania lub badaniem bezdomnych.

Badanie reprezentacyjne

Przeprowadzone w ramach spisu 2011 badanie reprezentacyjne dostarczyło danych, których nie można było pozyskać z rejestrów i systemów informacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone na próbie losowej ok. 20% mieszkań w skali kraju. Jednostką losowania było mieszkanie, a dokładniej jego adres. Zbiór mieszkań, który stanowił podstawę do losowania próby został przygotowany w postaci odpowiedniego operatu losowania z „głębokim” warstwowaniem. Z uwagi na fakt, że przyjęta została zasada jednostopniowego losowania mieszkań, zastosowany schemat losowania oraz alokację próby w poszczególnych powiatach (we wszystkich poprzednich spisach w badaniach reprezentacyjnych towarzyszących tym spisom stosowano losowanie dwustopniowe) – wspomniany operat wymagał szczególnego przygotowania.²

W efekcie do badania reprezentacyjnego wylosowano w Polsce ponad 2744 tys. mieszkań spośród prawie 13,5 mln mieszkań znajdujących się w operacie losowania. Mieszkania były losowane z każdej z prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

Zakres tematyczny badania reprezentacyjnego w NSP 2011 uwzględniał sześć dużych obszarów tematycznych:

- ✓ ludność i jej charakterystyka demograficzno-społeczna,
- ✓ aktywność ekonomiczna,
- ✓ migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności,
- ✓ narodowość i wyznanie,
- ✓ gospodarstwa domowe i rodziny
- ✓ oraz budynki i mieszkania.

W ramach tych obszarów można wyróżnić 15 tematów badawczych. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym zawierał ponad 120 pytań. Respondenci odpowiadali – przeciętnie na 70-80 pytań, w zależności od płci, wieku respondenta, jego mobilności i aktywności zawodowej.

Badanie reprezentacyjne w zdecydowanej większości zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego wywiadu rachmistrzów z mieszkańcami wylosowanego mieszkania (metoda CAPI), ale respondenci mogli także spisać się sami przez Internet – z takiej możliwości skorzystało ok. 2% osób.

² Przygotowanie operatu losowania, schemat losowania oraz alokacja próby zostały szerzej opisane w Rozdziale „Uwagi metodyczne”. Ponadto przewiduje się wydanie specjalnej publikacji poświęconej w całości metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

Do badania reprezentacyjnego stosowany był formularz, o szerokim zakresie tematycznym z dużą liczbą pytań (ponad 120 pytań), przygotowany w wersji aplikacji na urządzenia przenośne typu *handheld* oraz aplikacji internetowej w trybie *on-line*.

4. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu

W upowszechnianiu wyników spisu ludności i mieszkań 2011 będą wykorzystywane następujące sposoby:

- ✓ publikacje tabelaryczno-analityczne oraz analityczne,
- ✓ udostępnianie danych na nośnikach informatycznych,
- ✓ udostępnianie danych przez Internet,
- ✓ Bank Danych Lokalnych (BDL),
- ✓ tematyczne (dziedzinowe) bazy danych, np. bazę DEMOGRAFIA,
- ✓ bezpośredni dostęp do wynikowych informacji statystycznych – w Analitycznej Bazie Mikro danych (ABM).

Większość działań związanych z opracowaniem i udostępnianiem wyników spisu odbywa się w ramach systemu ABM. Dla użytkowników wewnętrznych będzie to pełny dostęp, także do danych jednostkowych (nieidentyfikowalnych) ze spisu 2011, natomiast dla użytkowników zewnętrznych dostęp będzie standaryzowała specjalna aplikacja.

Można wyróżnić trzy główne procesy obsługiwane przez system ABM, tj. przetwarzanie danych, analizę danych oraz udostępnianie danych. Zakłada się, że w ramach procesu udostępniania danych w systemie ABM będą realizowane:

- ✓ przygotowanie produktów do udostępniania
- ✓ zarządzanie udostępnianymi produktami
- ✓ monitorowanie i analiza zapytań użytkowników.

Narzędziem wykorzystywanym do obsługi systemu ABM jest SAS, aczkolwiek istnieje możliwość łączenia wyników przygotowanych poza ABM, np. w aplikacji SPSS czy w arkuszu kalkulacyjnym Excel. Ważną funkcję ABM w ramach udostępniania danych będzie pełnił moduł wspierający monitorowanie i analizę potrzeb informacyjnych użytkowników w zakresie danych spisowych. Informacje zwrotne uzyskane dzięki wprowadzeniu tego modułu mogą być wykorzystane do modyfikacji kierunków upowszechniania wyników spisu.

W zależności od sposobu upowszechniania wyników spisu stosowane będą różne formy ich prezentacji jako:

- ✓ dane zagregowane w tablicach predefiniowanych ogólnodostępnych
- ✓ dane tworzone przez użytkowników na bazie mikroagregatów
- ✓ dane opracowywane przez statystyków na zamówienie
- ✓ wyniki prac analitycznych prowadzonych na danych w kostkach OLAP lub na zbiorze danych jednostkowych nieidentyfikowalnych
- ✓ graficzna prezentacja danych (wykresy, kartogramy)
- ✓ wizualizacja wyników spisu z zastosowaniem narzędzi GIS przez portal geostatystyczny (PGS).

Różnorodne formy upowszechniania danych spisowych, a w szczególności bogaty zestaw tablic publikowanych oraz tablic predefiniowanych, dostępnych w systemie ABM oraz w innych bazach – powinny zabezpieczać podstawowe potrzeby na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym szerokiego grona użytkowników wyników spisu. Obiekty predefiniowane, tzn. agregaty oraz kostki wielowymiarowe, będą stanowiły podstawowe źródło danych dla odbiorców zewnętrznych, ale także wewnętrznych. Zakłada się bowiem, że naliczenie ok. 90% tablic statystycznych powinno być możliwe w oparciu o przygotowane uprzednio agregaty w kostkach OLAP.

Bardziej „zaawansowani” od strony informatycznej użytkownicy wyników spisu będą mieli możliwość samodzielnego naliczania prostych tablic korelacyjnych poprzez dostęp do ABM oraz do Podsystemu Metadanych. Dostęp do baz danych będzie uwzględniał zasadę ochrony danych osobowych; prezentowane dane nie mogą być identyfikowalne. Natomiast tablice wymagające przetwarzania danych (naliczania) według indywidualnych specjalnych zamówień odbiorców, obejmujące nietypowe przekroje terytorialne, szerszą korelację danych lub niestandardowe grupowania – będą opracowywane przez wyspecjalizowane jednostki statystyki.

Publikowanie wyników NSP 2011

Publikacje tabelaryczno-analityczne przewidziane do wydania można ująć w dwóch następujących grupach:

- ✓ ogólnokrajowe (z danymi dla kraju, regionów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich – oraz województw);
- ✓ regionalne (z danymi dla województwa, podregionów, powiatów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich, a także ważniejszymi informacjami dla gmin w każdym z województw).

Publikacja „Aktywność ekonomiczna ludności Polski” jest jedną z ogólnopolskich publikacji tematycznych, wydawanych w 2013 r. Pozostałe publikacje to:

1. Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna
2. Migracje zagraniczne ludności
3. Zamieszkane budynki
4. Mieszkania
5. Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna
6. Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna
7. Migracje wewnętrzne ludności
8. Wybrane aspekty aktywności ekonomicznej ludności
9. Struktura narodowo-etniczna, językowa i wyznaniowa ludności Polski
10. Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin

Ponadto, zostaną także opracowane i wydane publikacje regionalne (raporty i inne opracowania) przez wszystkie urzędy statystyczne. Opracowania te będą dotyczyły tematyki ludności, migracji, aktywności ekonomicznej i zasobów mieszkaniowych w każdym z województw.

Więcej szczegółowych uwag dotyczących założeń oraz samej realizacji spisu ludności i mieszkań 2011 umieszczono w uwagach ogólnych do publikacji „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna”, pierwszej z cyklu publikacji spisowych NSP 2011 (na str. <http://www.stat.gov.pl/>).

GENERAL COMMENTS

1. Legal basis, deadline and the scope of the 2011 population and housing census

The 2011 Polish Census of Population and Housing (NSP 2011) was the first census performed since Poland's accession to the European Union; it took place on the territory of the Republic of Poland **in the period from 1 April to 30 June 2011 in accordance with the state on 31 March 2011, at 24.00 hours.**

The scope of the 2011 population and housing census subject matters, its range, form, mode, statistical obligations limits and freedom of participation in surveys were provided for in the Act of 4 March 2010 on Polish population and housing census in 2011 (Journal of Laws of 26 March 2010, No 47, item 277) together with implementing regulations to the act and Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses (Journal of Laws EU of 13 August 2008, No 218).

The 2011 census covered persons living permanently (registered for permanent residency) in Poland, regardless of the fact whether these persons were staying in the country during the census or were abroad, as well as persons staying temporarily in the country. The census was taken in buildings, dwellings, collective accommodation places and other housing units.

In Poland, the census practice was hitherto based on traditional method of taking censuses, which consisted in census enumerators visiting all inhabited units and noting down information obtained directly from respondents on census forms, available in a paper form. Then the data from the forms were registered and already in an electronic form were subject to further analysis. However, such organization of the census turned out to be very expensive and laborious. For that reason, in the 2011 census, Poland decided to abandon the traditional census mode in favour of a mixed method which consists in combining the data from records and information systems with the data obtained through direct statistical surveys, in accordance with the Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and the Council.

Regulation (EC) No 763/2008 is the first legal act on the international scale, which treats equally various approaches to population and housing censuses in the European Community Member States.

2. The basic objectives and thematic range of the census

The main purposes of the 2011 Population and Housing Census might be specified as follows:

- 1) fulfilment of the country information needs, particularly obtaining information that cannot be obtained from other sources;
- 2) supplying the information at the level of the basic administrative division units of the country;
- 3) the broadest possible description of the changes that occurred in the years 2002-2011 in basic demographic and social structures of the population, households and families, as well as the changes in the size and standards of dwelling stock;
- 4) obtaining information necessary to fulfil international needs of the European Community and the United Nations (UN);
- 5) updating of the base for creating sampling frames for survey samplings conducted through households monitoring.

The information in the 2011 census was collected within the following research themes:

- 1) geographic characteristic of population: place of residence, place of residence in the period between censuses and the reasons for changing there of; location of the main place of work;
- 2) demographic characteristic of persons: sex, age, marital status (legal and *de facto*), country of birth, including the parents' country of birth, citizenship;
- 3) households and families: the size and composition of household and family, nuclei and reconstituted families, single-parent families, family status, household status;
- 4) educational characteristic: educational level, the continuation of education, the type of school (educational institution), the field and direction of study;

- 5) internal and international migration, including emigration of the Poles, labour-related emigration, re-emigration and immigration of foreigners to Poland;
- 6) fertility of women;
- 7) nationality and language;
- 8) religious denomination (a church or religious association);
- 9) legal and biological disability;
- 10) economic characteristics of persons, including:
 - ✓ current activity status – persons having the main and additional job, the unemployed, persons economically inactive, occupational characteristics of the employed;
 - ✓ usual activity status in respect to persons employed on individual agricultural holdings;
 - ✓ commuting to work
- 11) main and additional source of persons' maintenance;
- 12) the household's sources of maintenance, economic and living self-dependence.

Censuses of dwellings and buildings in which dwelling are located constitute an integral part of population census in the Polish practice. The information gathered during the census enables estimation of housing needs resulting from both actual lack of dwellings and due to the necessity to exchange the existing housing stock or stock not suitable for renovation.

The following housing-related issues were presented in the census:

- 1) the type of a living quarter;
- 2) the characteristics of dwellings including:
 - ✓ occupancy status of dwellings, type of ownership, size of dwellings including: the number of rooms (1), specifying rooms (2), kitchens and other facilities as well as usable area of dwellings, technical and sanitary system (fittings), method of heating a dwelling;
 - ✓ uninhabited dwellings, additionally described by their purpose and the reasons why such dwellings are uninhabited;
- 3) the characteristics of buildings with inhabited dwelling premises, including: the type of building, type of ownership, the number of dwellings in the building, and period of construction;
- 4) information on tenure status.

3. The source of data, the full survey and sample survey

The 2011 Population and Housing Census was carried out with the use of the so-called mixed method, i.e. allowing data acquisition from administrative sources (registers and information systems), as well as their collection directly from population as a part of sample survey and the so-called full survey. Additionally, two full surveys were conducted, covering persons staying in collective living quarters (institutional households), as well the homeless. The purpose of such solutions was mostly to reduce the census costs and the level of bias with respect to persons covered with the census, without affecting high quality of the census results.

The Act on the 2011 national population and housing census stipulates that the information systems of public administration shall be used as widely as possible as both the source of data for the census purposes (which as a consequence meant that information to be gathered during the census was mostly obtained from available administrative sources and then used to prepare and update the address and housing register followed by preparation of the address and housing frame for samples to be used in sample survey³), as well as a direct source of census data.

³ More information on the sources of the data used for the 2011 Census is presented in the "Population. The state and demographic-social structure. National Census of Population and Housing 2011 ", GUS, Warsaw 2013.

Full survey

In the full survey carried out via the Internet and through generating the information available from the administrative sources, the basic socio-demographic and address data were obtained of persons not included in the sample survey, the census in collective accommodation places (institutional households) or the survey on the homeless.

Sample survey

Sample survey conducted as a part of the 2011 Census provided data that are not collected in registers and information systems. The survey was conducted on random sample of approximately 20% of dwellings on the national scale. A dwelling, precisely its address, was a sampling unit. A collection of dwellings, that was the basis for the sampling was prepared as the sampling frame with the “deep” stratification.

The sample frame required a special preparation due to the fact that the one-step stratified sampling scheme was applied, sampling frame that was used and the sample allocation in various powiats (in all previous censuses in the accompanying census sample surveys used two-steps stratified sampling scheme.⁴

In the end, these actions resulted in sampling in Poland over 2744 thous. dwellings from almost 13.5 million dwellings. Almost 70.5 thousand strata were created, whereas the sample size in particular strata fluctuated from almost 6% to over 49%.

The scope of sampling survey in the 2011 Census covered six big thematic areas:

- ✓ population and its demographic and social characteristics,
- ✓ economic activity,
- ✓ internal and international migrations of population,
- ✓ nationality and religious denomination
- ✓ households and families
- ✓ buildings and dwellings.

15 research topics might be distinguished within these areas. A long questionnaire, of broad range of topics with many questions (over 120 questions) was used in sampling survey. Respondents answered to about 70-80 questions, depending on their sex, age, mobility and economic activity.

The sample survey was mainly carried out by direct interviews with the residents of dwelling (CAPI method), but respondents could also decide on self-enumeration via the Internet (CAII method) – about 2% persons used this method.

The questionnaire applied to the sample survey had a wide thematic range and a large number of questions (over 120 questions), it was prepared in the version of application for handheld mobile devices as well as the internet on-line application.

4. Methods and forms of the census results dissemination

The following methods shall apply for dissemination of the 2011 population and housing census results:

- ✓ tabular and analytical publications as well as analytical publications,
- ✓ data dissemination on data carriers,
- ✓ data dissemination through the Internet,

⁴ Preparation of the sampling frame, sampling scheme and sample allocation were examined in detail in “Methodological notes”. Moreover, a special publication dedicated entirely to the methodology of population and housing census 2011 is intended to disseminate.

- ✓ data dissemination through the Local Data Bank (BDL)
- ✓ data dissemination through thematic (field) databases, e.g. the DEMOGRAFIA database,
- ✓ dissemination through direct access to the final statistical information – in data Analytical Microdata Base (ABM)

Most of the operations connected with the analysis and dissemination of the census results take place within the ABM system. Internal users shall have full access thereto, also to individual data (non- identifiable) of the 2011 census, whereas external users' access shall be monitored by special application.

Three main processes supported by the ABM system may be specified, i.e. data processing, data analysis and data dissemination. It is assumed that as a part of data dissemination process, the following actions will take place in the ABM system:

- ✓ preparation of products for dissemination,
- ✓ management of disseminated products,
- ✓ monitoring and analysis of the users' inquiries.

The SAS system shall be used to support the ABM system, although it will be possible to combine results prepared outside the ABM, e.g. in the SPSS application or in Excel spreadsheet. A module supporting the process of monitoring and analysing the users' information needs with regard to census data shall play an important part in data dissemination. The feedback received thanks to this module might be used to modify the trends in dissemination of the 2011 population and housing census results.

Depending on the method of census results dissemination, various forms of their presentation will be used:

- ✓ data aggregated in public predefined tables
- ✓ data created by the users on the basis of micro aggregates
- ✓ data compiled by statisticians upon request
- ✓ results of analytical research conducted on data included in the OLAP cube or on the collection of individual non-identifiable data
- ✓ graphic presentation of data (graphs, cartograms)
- ✓ visualisation of the census results with the use of the GIS tools through the GSP (geostatistical portal).

Various forms of the census data dissemination, particularly an extensive set of published or predefined tables, available in the ABM system, as well as in other bases, should fulfil the basic needs of a wide circle of users of the census results at the national and regional level. Predefined objects, i.e. aggregates and multidimensional cubes, shall constitute the basic source of data for both external and internal users. It is assumed that calculating approx. 90% of statistical tables should be possible based on previously prepared aggregates in the OLAP cubes.

Those users of the census results who are literate in IT solutions will have an opportunity to calculate simple correlation tables independently, through the access to the ABM, as well as to the Meta Data Subsystem (PM). The access to databases shall be governed by the principle of personal data protection; the presented data cannot be identifiable. However, the tables requiring data to be processed (calculated) upon recipients' individual, special requests including atypical territorial sections, wider data correlation or unusual groupings shall be prepared by specialized statistical units.

Publishing of the 2011 census results

Tabular and analytical publications to be published might be presented in the following two groups:

- ✓ national (including data for the country and for regions, specifying urban and rural areas, and voivodships);
- ✓ regional (including data for voivodships, sub regions, powiats, specifying urban and rural areas, and also important information for gminas in each of voivodships);

The publication “Labour Force Survey in Poland” is one of national Polish thematic publications, issued in 2013. Other remaining publications are:

1. Population. Size and socio-demographic structure
2. International migration
3. Occupied buildings
4. Dwellings
5. Households and families. Demographic characteristics
6. Population and family households – socio-economic structure
7. Internal migration
8. Selected aspects of economic activity of the population
9. Composition by national and ethnic identity, language and religion denomination of population
10. Housing arrangements of households and families

In addition, the regional publications (reports and other publications) will be prepared and published by all statistical offices. These studies will focus on issues of population, migration, economic activity, and housing in each of the voivodships.

More detailed comments concerning both the assumptions and implementation the census of population and housing 2011 were included in general comments to publication “Population. size and socio-demographic structure”, the first of the cycle of census 2011 publications (available also on <http://www.stat.gov.pl/>).

UWAGI METODYCZNE

1. Definicje i pojęcia spisowe

Podstawą definicji i pojęć zastosowanych w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań przeprowadzonym w 2011 r. są **Zalecenia międzynarodowe do spisów ludności i mieszkań około 2010 roku** przyjęte przez Konferencję Statystyków Europejskich w czerwcu 2006 r. (ONZ, Genewa 2006)⁵. Definicje dotyczące aktywności ekonomicznej ludności opierają się na **Rezolucji dotyczącej statystyki pracujących, bezrobotnych i niepełnozatrudnionych**, przyjętej na XIII Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy w październiku 1982 r. (z późniejszymi zmianami) i zalecane do stosowania przez Międzynarodową Organizację Pracy⁶.

Wyodrębnienie pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo, czyli podstawowych kategorii ludności z punktu widzenia aktywności ekonomicznej (statusu osób na rynku pracy), jest możliwe dopiero po wcześniejszym określeniu całej zbiorowości, czyli precyzyjnym zdefiniowaniu pojęcia „ludność”. Ze względu na przepisy prawa obowiązujące w poszczególnych krajach – wyznaczające dolną granicę wieku umożliwiającą „wejście” na rynek pracy – w spisach ludności przyjęto określanie statusu na rynku pracy dla osób w wieku 15 lat i więcej.

1.1. Ludność

Na podstawie wyników NSP 2011 możliwe jest wyodrębnienie kilku kategorii ludności.⁷ W niniejszej publikacji dane z zakresu aktywności ekonomicznej dotyczą wyłącznie ludności faktycznie zamieszkałej – dalej określonej jako „ludność”.

Ludność faktycznie zamieszkała (ludność faktyczna) – kategoria ta, z punktu widzenia mieszkańców gminy, tj. najmniejszej jednostki podziału administracyjnego kraju – obejmuje następujące grupy:

1. Osoby mieszkające stale (stali mieszkańcy) – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że dana gmina jest ich stałym miejscem zamieszkania (bez względu czy są tam zameldowane na pobyt stały czy nie) oraz – w momencie spisu:
 - a) były obecne (mieszkały w gminie),
 - b) były nieobecne, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące,
 - c) były nieobecne dłużej niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu:
 - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym
 - pobytu za granicą.
2. Osoby przebywające czasowo dłużej niż 3 miesiące – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że ich stałym miejscem zamieszkania jest inna gmina w kraju, natomiast w miejscu/gminie spisaną przebywały czasowo (dłużej niż 3 miesiące) z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas zamierzony.

Do kategorii ludności faktycznej danej gminy nie były zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. takie, które nie posiadały stałego pobytu w Polsce (pozwolenia na osiedlenie się). Kategoria nie ujmuje też stałych mieszkańców danej gminy, którzy w momencie spisu przebywali poza gminą dłużej niż 3 miesiące z przyczyn innych niż przebywanie w zakładzie karnym (śledczym) lub pobyt za granicą, tj. osób które przebywały czasowo w innej gminie kraju (zgodnie z przyjętą definicją zostali tam ujęci jako ludność faktyczna). Analogicznie wyodrębniana jest ludność faktyczna dla poszczególnych miejscowości.

⁵ Conference of European statisticians recommendations for the 2010 censuses of population and housing, prepared in cooperation with the Statistical Office of the European Communities (EUROSTAT), (ONZ, Genewa 2006);

⁶ Current international recommendations on labour statistics, 2000 edition (Geneva, 2000);

⁷ Por.: publikacja *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Wyniki NSP 2011* - rozdział I Metodologia spisu ludności i mieszkań 2011 – wybrane aspekty;

1.2. Definicje i pojęcia z zakresu aktywności ekonomicznej ludności

W spisie zastosowano definicje **bieżącej aktywności ekonomicznej** ludności, zgodnie z którą podstawą podziału ludności na pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo jest praca, czyli fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy w określonym przedziale czasu. W przypadku NSP 2011 jako okres odniesienia przyjęto tydzień od 25 do 31 marca 2011 r. Zastosowana kolejność wyodrębniania poszczególnych zbiorowości gwarantuje zaklasyfikowanie każdej osoby tylko do jednej z trzech kategorii ludności wyróżnianych z punktu widzenia statusu na rynku pracy.

Pracujący – do kategorii tej zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (25 – 31 marca 2011 r.):

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Zgodnie z „Zaleceniami międzynarodowymi do spisów ludności i mieszkań około 2010 roku” (ONZ, Genewa 2006) - pomagających członków rodziny, którzy nie wykonywali pracy w badanym tygodniu zaliczono do osób niepracujących.

Bezrobotni – są to osoby w wieku 15-74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy w okresie od 1 do 31 marca, tzn. podjęły przynajmniej jedno z następujących działań aby znaleźć pracę (niezależnie od uzyskanych efektów): odpowiadanie na ogłoszenia, poszukiwanie pracy przez krewnych i znajomych bądź bezpośrednio w zakładach pracy, podjęcie starań o zorganizowanie własnego miejsca pracy, zarejestrowanie się w biurze pośrednictwa pracy jako poszukujący pracy,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni po tygodniu badanym, tj. w okresie od 1 do 14 kwietnia.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Bierni zawodowo – są to osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były gotowe (zdolne) do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni po tygodniu badanym, tj. w okresie od 1 do 14 kwietnia,
- nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Aktywni zawodowo – wszystkie osoby uznane za pracujące lub bezrobotne, zgodnie z definicjami podanymi powyżej.

UWAGA. W NSP 2011 *charakterystyka ludności z punktu widzenia aktywności ekonomicznej jest możliwa jedynie w przypadku osób zamieszkujących w mieszkaniach. Osobom przebywającym w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz bezdomnym nie zadawano pytań dotyczących ich sytuacji na rynku pracy. W związku z tym w tablicach dotyczących aktywności ekonomicznej ludności osoby te uwzględniono w rubryce „nieustalony status na rynku pracy”. Rubryka ta uwzględnia również osoby, które brały udział w spisie, ale nie udało się dla nich uzyskać informacji o statusie na rynku pracy, a także osoby, które nie wzięły udziału w spisie (np. emigranci, osoby, które zrezygnowały z udziału w spisie) i nie udało się dla nich pozyskać podstawowych informacji o ich statusie na rynku pracy na podstawie rejestrów administracyjnych.*

Do podstawowych wskaźników opisujących sytuację na rynku pracy należą:

Współczynnik aktywności zawodowej – procentowy udział aktywnych zawodowo danego grupowania w ogólnej liczbie ludności danego grupowania.

Wskaźnik zatrudnienia – procentowy udział pracujących danego grupowania w ogólnej liczbie ludności danego grupowania.

Stopa bezrobocia – procentowy udział bezrobotnych danego grupowania w liczbie aktywnych zawodowo danego grupowania.

Uwaga. W tablicach powyższe wskaźniki zostały obliczone bez uwzględniania osób o nieustalonym statusie na rynku pracy.

1.3 Klasyfikacje i grupowania

Wszystkie zastosowane klasyfikacje i grupowania wynikają z Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1201/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 763/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań w zakresie specyfikacji technicznych tematów i dotyczących ich podziałów.

Wiek

Wiek osób – określony liczbą lat ukończonych – ustalono poprzez porównanie pełnej daty urodzenia z datą przeprowadzenia spisu (tzw. dniem krytycznym, tj. 31 marca 2011 roku).

W tablicach informacje są podawane również wg ekonomicznych grup wieku:

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 15-17 lat,
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18-64 lata, kobiety w wieku 18-59 lat,
 - wiek mobilny (18-44 lata mężczyźni i kobiety),
 - wiek niemobilny (45-64 lata - mężczyźni i 45-59 lat - kobiety),
- poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

UWAGA. W tablicach dotyczących aktywności ekonomicznej ludności, o ile nie zaznaczono inaczej, informacje dotyczą ludności w wieku 15 lat i więcej (15-74 lata w przypadku tablic dla osób bezrobotnych).

Stan cywilny

Ze względu na przepisy prawa obowiązujące w poszczególnych krajach – wyznaczające dolną granicę wieku umożliwiającego zawieranie związków małżeńskich – w spisach ludności przyjęto określanie stanu cywilnego dla osób będących w wieku 15 lat i więcej.

Stan cywilny faktyczny

Stan cywilny faktyczny osób został określony wtórnie: na podstawie stanu cywilnego prawnego osoby i charakteru związku w jakim żyje, tj. w oparciu o informacje dotyczące relacji i wzajemnych powiązań między osobami spisany w gospodarstwie domowym.

Ustalono następujące kategorie faktycznego stanu cywilnego:

- **kawaler, panna**, tj. osoby, które nigdy nie pozostawały w prawnym związku małżeńskim i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego (konkubinatu) z inną osobą,
- **żonaty, zamężna** – osoby, które zawarły prawny związek małżeński i faktycznie pozostają w małżeństwie. Osoby te zadeklarowały pozostawanie we wspólnocie małżeńskiej niezależnie od tego, czy współmałżonkowie zostali spisani razem (w jednym mieszkaniu) czy oddzielnie (np. nieobecność spowodowana była nauką, pracą, brakiem wspólnego mieszkania).
 - Osoby pozostające w prawnym małżeństwie, które – decyzją jednego lub obojga małżonków – nie tworzyły wspólnoty małżeńskiej, ale rozpad ich związku nie został usankcjonowany

decyzją sądu (poprzez orzeczenie rozwodu lub separacji) nie zostały zaliczone do żonatych/zamężnych, a ich stan cywilny faktyczny został określony zgodnie z deklaracją respondenta, jako separacja lub pozostawanie w związku kohabitacyjnym z inną osobą.

- **partner, partnerka** – związki kohabitacyjne wyodrębniono w ramach tego samego gospodarstwa domowego, bez względu na prawny stan cywilny osób tworzących konkubinaty,
- **wdowiec, wdowa** – osoby, których prawne małżeństwo przestało istnieć z powodu śmierci współmałżonka i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego z inną osobą;
- **rozwidziona/rozwidziony** – osoby, których małżeństwo zostało rozwiązane orzeczeniem sądu i w momencie spisu nie tworzyły związku kohabitacyjnego z inną osobą,
- **separowany, separowana** – kategoria ta dotyczyła osób, które w momencie spisu:
 - pozostawały w separacji prawnej i nie tworzyły związków kohabitacyjnych z innymi osobami;
 - pozostawały w prawnym małżeństwie, ale nie tworzyły już wspólnoty małżeńskiej, a także nie pozostawały w związku kohabitacyjnym z innymi osobami.

Poziom wykształcenia

Zgodnie z międzynarodową klasyfikacją kształcenia (*International Standard Classification of Education*) prezentowane poziomy opisują najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwa (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły niezależnie od trybu jej ukończenia (dziennie, wieczorowo, zaocznie czy eksternistycznie).

W tablicach zastosowano następujące grupowania poziomu wykształcenia:

Wykształcenie wyższe

dotyczy osób:

- ze stopniem naukowym: doktora, doktora habilitowanego, profesora,
- z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym, uzyskanym po ukończeniu studiów drugiego stopnia (uzupełniających magisterskich) lub jednolitych studiów magisterskich,
- z tytułem zawodowym: inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty, uzyskanym po ukończeniu studiów pierwszego stopnia (licencjackich, inżynierskich);

Wykształcenie policealne

dotyczy:

- absolwentów kolegiów nauczycielskich i nauczycielskich kolegiów języków obcych (z wyjątkiem organizowanych w ramach szkoły wyższej) oraz absolwentów kolegiów pracowników służb społecznych; do tej kategorii należy zaliczyć również osoby, które ukończyły studium nauczycielskie,
- osób, które posiadają dyplom (świadectwo) ukończenia szkoły pomaturalnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa dojrzałości (z maturą, pomaturalne),
- osób, które posiadają dyplom/świadectwo ukończenia szkoły policealnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa ukończenia szkoły średniej (bez matury).

Wykształcenie średnie zawodowe

dotyczy osób, które:

- otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) w szkole średniej zawodowej - technikum, technikum uzupełniającym, liceum zawodowym, liceum technicznym, szkole artystycznej II stopnia (zawodowe z maturą),
- otrzymały świadectwo ukończenia szkoły średniej zawodowej - technikum, technikum uzupełniającego, liceum zawodowego, liceum technicznego, szkoły artystycznej II stopnia (zawodowe bez matury).

Wykształcenie średnie ogólnokształcące

dotyczy osób, które:

- otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) uzyskane w liceum ogólnokształcącym lub w liceum profilowanym lub ukończyły gimnazjum przed 1932 rokiem (ogólnokształcące z maturą),
- otrzymały świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego lub liceum profilowanego (ogólnokształcące bez matury).

Wykształcenie zasadnicze zawodowe

dotyczy osób, które posiadają świadectwo ukończenia: szkoły zawodowej (zasadniczej szkoły zawodowej lub rolniczej, szkoły przemysłowej, gimnazjum zawodowego itp.), szkoły przysposobienia zawodowego lub rolniczego, korespondencyjnego kursu rolniczego wyłącznie o poziomie zasadniczej szkoły zawodowej oraz szkoły mistrzów.

Wykształcenie podstawowe ukończone i gimnazjalne

dotyczy osób, które:

- uzyskały świadectwo ukończenia gimnazjum (gimnazja zaczęły funkcjonować w roku szkolnym 1999/2000); ponadto do tej kategorii zalicza się absolwentów specjalnych szkół przysposabiających do pracy (wykształcenie gimnazjalne),
- posiadających świadectwo ukończenia: szkoły podstawowej (przed wojną powszechną) niezależnie od tego, ile klas liczyła (sześć, osiem, czy dawniej cztery), kursów dla pracujących w zakresie szkoły podstawowej, szkoły artystycznej I stopnia, realizującej jednocześnie program szkoły podstawowej (wykształcenie podstawowe ukończone).

Wykształcenie podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego

dotyczy osób, które uczą się w szkole podstawowej, uczyły się w szkole podstawowej, lecz jej nie ukończyły, bądź nigdy nie uczęszczały do szkoły.

Klasyfikacja statusu zatrudnienia

Zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Statusu Zatrudnienia wyróżnia się następujące kategorie pracujących:

Pracownicy najemni – do tych osób zalicza się:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, umowa–zlecenie, umowa o dzieło, powołanie, wybór lub mianowanie) w jednostkach państwowych, spółdzielniach, jednostkach organizacji społecznych, politycznych i związków zawodowych, w jednostkach prywatnych, również u osób fizycznych i w indywidualnych gospodarstwach rolnych,
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- uczniów (oraz osoby przebywające na praktykach), z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymują wynagrodzenie,
- osoby zatrudnione w rodzinnym gospodarstwie rolnym bądź rodzinnej działalności gospodarczej i jednocześnie otrzymujące za wykonywaną pracę ustalony zarobek lub dochód (niekoniecznie w formie pieniężnej) – niezależnie od związku z gospodarstwem domowym użytkownika gospodarstwa rolnego czy właściciela rodzinnej działalności gospodarczej.

W kategorii pracowników najemnych wyróżniono osoby pracujące w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy:

- **pracownicy najemni pełnozatrudnieni** – to osoby, które pracują w pełnym wymiarze godzin pracy obowiązującym w danej jednostce, na danym stanowisku pracy lub w danym zawodzie; do pracowników pełnozatrudnionych zalicza się również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, osoby zatrudnione na podstawie umowy zlecenia, umowy o dzieło, wyboru lub wykonujących pracę nakładczą jeżeli przepracowali w badanym tygodniu co najmniej 36 godzin,

- **pracownicy najemni niepełnozatrudnieni** – to osoby, które zgodnie z zawartą umową pracują w niepełnym wymiarze godzin pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy, na danym stanowisku lub w danym zawodzie.

Pracujący na własny rachunek – do tych osób zalicza się:

- właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców indywidualnych gospodarstw rolnych pracujących w tych gospodarstwach,
- członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych,
- agentów we wszystkich systemach agencji,
- osoby prowadzące własną działalność gospodarczą poza rolnictwem (zarejestrowaną lub niezarejestrowaną), osoby którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1 – osobowy podmiot gospodarczy.

Wśród pracujących na własny rachunek wyróżnia się:

- **pracodawców** (czyli zatrudniających przynajmniej 1 pracownika najemnego)
- **pracujących na własny rachunek niezatrudniających pracowników najemnych.**

Pomagający członkowie rodzin – osoby, które bez umownego – ustalonego wcześniej – wynagrodzenia pomagają w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej, w tym również w prowadzeniu gospodarstwa rolnego.

2. Jakość wyników w badaniu reprezentacyjnym

Badanie aktywności ekonomicznej w ramach NSP 2011 odbyło się metodą reprezentacyjną, stąd też poniższe punkty będą odnosiły się zasadniczo do tej części spisu.

UWAGA! Dane w tablicach mogą się nie sumować ze względu na uogólnienia wyników z próby.

Ważnym obszarem prac przygotowawczych do NSP 2011 były działania związane z tworzeniem elektronicznego wykazu adresowo-mieszkaniowego na potrzeby spisu. Ten etap prac miał istotne znaczenie dla spisu prowadzonego nowoczesnymi metodami. Wykaz adresowo-mieszkaniowy był źródłem danych do zasilania *Master Rekordu (MR)*, do zarządzania na wszystkich etapach prowadzenia spisu, do ustalenia kompletności spisu, a także był podstawą do utworzenia operatu losowania próby do badania reprezentacyjnego.

Wykaz adresowo-mieszkaniowy przygotowany został w oparciu o rejestr TERYT (Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju) z wykorzystaniem danych pochodzących z innych źródeł, m.in. z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w zakresie lokalizacji przestrzennej budynków. W związku z podłączeniem tych dwóch źródeł do identyfikatorów adresowych budynków z rejestru TERYT dołączone zostały także współrzędne geograficzne x,y (punkty adresowe). W zakresie informacji o osobach na potrzeby wykazu adresowo-mieszkaniowego wykorzystane były gminne zbiory meldunkowe, które zostały połączone z systemem NOBC, tj. systemem identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań, stanowiącym część rejestru TERYT. Przygotowane w tym trybie zestawienie budynków, mieszkań i osób było weryfikowane przez urzędy gmin podczas aktualizacji przedspisowej. Na tym etapie została ustalona zbiorowość budynków, mieszkań i obiektów zbiorowego zakwaterowania podlegających spisaniu, poprawność ich adresów oraz przyporządkowanie osób do poszczególnych mieszkań i obiektów.

W trakcie obchodu przedspisowego rachmistrzowie dokonali weryfikacji wszystkich punktów adresowych, które znalazły się w obszarze przydzielonych obwodów, porównując je z pozycjami ujętymi w wykazie adresowo-mieszkaniowym do obchodu. Przedmiotem obchodu było zatwierdzenie lub modyfikacja punktów adresowych wyszczególnionych w wykazie, a także usunięcie nieistniejących punktów adresowych lub ewentualne dodanie nowych nieodnotowanych w wykazie, na których znalazły się budynki mieszkalne, budynki niemieszkalne z mieszkaniem lub budynki obiektów zbiorowego zakwaterowania, np. dom studencki. W odróżnieniu do poprzednich spisów ludności i mieszkań rachmistrzowie w trakcie obchodu przedspisowego nie odwiedzali mieszkań. Zatem niemożliwa była weryfikacja informacji dotyczących głównego lokatora i liczby osób podlegających spisaniu.

Operat losowania mieszkań do badania reprezentacyjnego

Etapy tworzenia operatu losowania mieszkań obejmowały:

1. Utworzenie zintegrowanego wykazu adresowo-mieszkaniowego w oparciu o Zestawienie adresowo-mieszkaniowe;
2. Weryfikację wykazu w trakcie obchodu przedpisowego;
3. Uzupełnienie wykazu dodatkowymi zmiennymi pochodzącymi z rejestrów i systemów informacyjnych i utworzenie operatu losowania do badania reprezentacyjnego.

Dodatkowo do wykazu adresowo-mieszkaniowego (w Operacyjnej Bazie Mikrodanych) zostały wprowadzone informacje pochodzące z innych rejestrów i systemów informacyjnych lub baz statystycznych jak: zbiory Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (Centralny Rejestr Ubezpieczonych – CRU, Emerytów i Rencistów – EiR oraz Centralny Rejestr Płatników Składek – CRPS), Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), Krajowej Ewidencji Podatników (KEP), rejestru PESEL, spisu ludności i mieszkań 2002, bazy budynkowej oraz uaktualnionego Wykazu bazowego do PSR 2010. Celem włączania do wykazu dodatkowych informacji była poprawa jakości danych zgromadzonych w tym wykazie oraz zapewnienie informacji na potrzeby warstwowania operatu losowania. W trakcie weryfikacji danych w wykazie zostały ustalone kryteria (zmienne oraz ich wartości), które zostały wykorzystane do tworzenia bardziej jednorodnych grup (warstwowania) jednostek badania.

Przy tworzeniu operatu losowania zostały pominięte:

- a) obiekty zbiorowego zamieszkania niezawierające mieszkań,
- b) obiekty zamknięte oraz mieszkania na terenie obwodów zamkniętych,
- c) mieszkania w obiektach zbiorowego zakwaterowania stanowiących obwody zamknięte,
- d) pomieszczenia prowizoryczne,
- e) mieszkania niezamieszkane, zniszczone na skutek klęsk żywiołowych w szczególności powodzi.

W konsekwencji w operacie zostały ujęte mieszkania zamieszkane, w których osoby były zameldowane lub przebywały bez meldunku oraz te mieszkania niezamieszkane, które były w trakcie remontu, zmiany lokatora lub nowo wybudowane. Budynki, które występowały pod jednym adresem były brane do losowania, jeżeli ich liczba nie przekroczyła dwóch. Operat losowania mieszkań został zaktualizowany w trakcie trwania obchodu przedpisowego, w wyniku którego do badania dołączono budynki, które nie znalazły się wcześniej w wykazie.

Zmienne uwzględnione w operacie losowania

Dla potrzeb badania reprezentacyjnego w wykazie dopisano do każdego mieszkania zestaw informacji, który został przeniesiony do operatu losowania, spośród których następnie ostatecznie wybierano kryteria warstwowania:

- a) symbol terytorialny,
- b) położenie budynku/mieszkania na terenie objętym klęską żywiołową,
- c) liczba mieszkań w budynku wielomieszkaniowym,
- d) położenie mieszkania w budynku wielomieszkaniowym,
- e) rok zakończenia budowy budynku,
- f) liczba osób w mieszkaniu (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i więcej),
- g) liczba osób zameldowanych na pobyt stały,
- h) występowanie cudzoziemca w mieszkaniu,
- i) występowanie osoby pracującej (posiadanie ubezpieczenia), emeryta lub rencisty w mieszkaniu oraz osoby bezrobotnej,
- j) występowanie osoby niepełnosprawnej,
- k) występowanie użytkownika gospodarstwa rolnego oraz powierzchni użytków rolnych,
- l) położenie mieszkania w gminie o udziale społeczności mniejszościowej (narodowej lub etnicznej) co najmniej 10%.

Wartości zmiennych, jako kryteria warstwowania zostały zróżnicowane dla obszarów miejskich i wiejskich. Wybór kryteriów warstwowania został ostatecznie ustalony w trakcie losowania próbnego.

Błędy nielosowe w spisie ludności i mieszkań 2011

Podstawowym źródłem danych dla potrzeb oceny występowania oraz skali błędów nielosowych są wyniki spisu kontrolnego do NSP 2011. Dane zebrane w spisie kontrolnym powinny pozwolić na dokonanie oceny przede wszystkim błędów pokrycia (in plus oraz in minus), popełnianych z powodu niespisania mieszkań i osób, które mogą wynikać z nieujęcia jednostek losowania w operacie losowania, opuszczenia osób, które powinny być spisane lub podwójnego spisywania osób, ewentualnego dopisywania fikcyjnych osób, a także do określenia błędów treści, wynikających z braków odpowiedzi lub błędów w odpowiedziach. Przyjęte założenia oraz dane pozyskane w spisie kontrolnym, powinny pozwolić na ocenę wpływu czynników zewnętrznych, tj. rachmistrzów, ankierów czy samych respondentów, którzy dokonali samospisu – na jakość wyników spisu ludności i mieszkań 2011.

Także dane pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych mogły być źródłem błędów nielosowych z uwagi na brak integracji pomiędzy tymi bazami danych. Dane te wymagały szczególnej walidacji, która obejmowała procedury normalizacji, konwersji oraz synchronizacji podmiotowej, przedmiotowej i przestrzennej. Szczególnie ważne jest gruntowne rozpoznanie definicji pojęć stosowanych w różnych rejestrach i systemach informacyjnych, które są konsekwencją zapisów w regulacjach prawnych, na bazie których te systemy funkcjonują.

Efekty pogłębionej analizy występowania ewentualnych błędów nielosowych tak w spisie pełnym jak i w badaniu reprezentacyjnym będą – w miarę możliwości – prezentowane w kolejnych ogólnopolskich publikacjach tematycznych. Należy jednak pamiętać, że błędy te są bardzo trudne do wykrycia, zaś oszacowanie ich wpływu na wyniki spisu jest jeszcze trudniejsze, jeśli nie niemożliwe. Szczegółowe zasady metodologiczne spisu kontrolnego oraz jego wyniki zostaną przedstawione w publikacji poświęconej metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

Błędy losowe

Błędy losowe występują wyłącznie w badaniach reprezentacyjnych i są one zawsze powiązane ze schematem losowania próby. Błędy losowe są łatwe do oszacowania, jeśli tylko przestrzegane są zasady metody reprezentacyjnej, a w szczególności dobre przygotowanie operatu losowania oraz właściwy dobór jednostek losowania do próby (por. podrozdział 1.5). Błąd losowy w badaniu reprezentacyjnym do spisu 2011 został wyznaczony poprzez wskaźniki precyzji estymacji (por. podrozdział 1.8 w tym samym rozdziale).

2.1. Schemat losowania próby oraz alokacja jednostek w powiatach⁸

Podstawowym celem badania reprezentacyjnego realizowanego w ramach spisu 2011 było uzyskanie informacji o sytuacji społeczno-demograficznej na poziomie powiatów. Ustalono, że aby uzyskać reprezentatywne wyniki na poziomie ok. 400 jednostek wyodrębnionych w przekroju terytorialnym (w tym 380 powiatów) należy wylosować próbę mieszkań liczącą ok. 20% w skali kraju. W celu wylosowania próby o ustalonej liczebności zastosowany został schemat jednostopniowego losowania warstwowego. Jednostki losowania – mieszkania zostały przed losowaniem pogrupowane w warstwy w celu zwiększenia efektywności losowania. Zastosowano zróżnicowane podejście do warstwowania w zależności od typu powiatu i gminy.

W miastach – powiatach oraz w dzielnicach i delegaturach pięciu największych miast, a także w innych wyróżnionych większych miastach niebędących powiatami – w pierwszym etapie dokonany został podział mieszkań na dwie kategorie:

- a) mieszkania w „blokowiskach”,
- b) pozostałe mieszkania.

⁸ Materiał roboczy opracowany przez zespół matematyków pod kierunkiem Bronisława Lednickiego.

Kryterium podziału na powyższe kategorie był przypisany do każdego mieszkania wskaźnik, wyrażający liczbę mieszkań w budynku, w którym znajduje się dane mieszkanie. Do „blokowskich” zaliczone zostały mieszkania o wartości tego wskaźnika powyżej jego mediany. Następnie w każdej z tych kategorii mieszkania zostały powarstwowane ze względu na liczbę osób w mieszkaniu, po czym w ramach tak utworzonych kategorii nastąpił dalszy podział na 4 grupy ze względu na:

- a) występowanie osoby pracującej w mieszkaniu,
- b) występowanie emeryta lub rencisty w przypadku braku pracującego,
- c) występowanie bezrobotnego w mieszkaniu w przypadku braku w/w osób,
- d) mieszkania z innymi osobami.

Ponadto, w mieszkaniach poza „blokowskimi”, dodano kategorię: mieszkanie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Warstwowanie według liczby osób zamieszkałych w danym mieszkaniu było istotnym czynnikiem mającym wpływ na precyzję wyników, zniwelowało bowiem negatywne efekty zróżnicowanej liczby osób zamieszkałych w mieszkaniach. Efektywność tego etapu warstwowania zależała od korelacji liczby osób w mieszkaniu zapisanej w operacji losowania ze stanem rzeczywistym. Warstwowanie ze względu na pozostałe zmienne miało z kolei pozytywny wpływ m.in. na wyniki spisu związane z aktywnością ekonomiczną.

W pozostałych powiatach w pierwszym etapie założono warstwowanie według gmin, przy czym gminy miejsko – wiejskie traktowane były jako dwie oddzielne gminy. W mniejszych miastach pominięty został etap podziału na mieszkania w tzw. blokowskich i pozostałe mieszkania, a warstwowanie odbywało się analogicznie jak w dużych miastach poza blokowskimi.

W gminach wiejskich w pierwszym etapie mieszkania podzielono na dwie kategorie:

- a) mieszkania z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- b) pozostałe mieszkania.

W kategorii pierwszej wykonano warstwowanie według liczby osób zamieszkałych w mieszkaniu, a następnie, w miarę możliwości, dalsze warstwowanie według powierzchni gospodarstwa rolnego (dwie ewentualnie trzy grupy obszarowe w zależności od liczby mieszkań z użytkownikiem gospodarstwa w gminie). W przypadku drugiej kategorii mieszkań wykonano warstwowanie analogiczne jak w małych miastach.

Przedstawiona wyżej koncepcja warstwowania mogła prowadzić do utworzenia w niektórych powiatach bardzo rozdrobnionych warstw. W związku z tym program losujący przy tworzeniu warstw sprawdzał jednocześnie czy tworzone w powyższy sposób warstwy spełniały wymóg minimalnej liczby mieszkań. Warstwy zawierające zbyt mało mieszkań zostały łączone z sąsiednimi. Założono odwrotną niż przy tworzeniu, hierarchię kryteriów tzw. „sklejania” warstw.

Po utworzeniu warstw ustalone zostały liczebności prób do wylosowania w poszczególnych warstwach. Przyjęto proporcjonalną alokację próby pomiędzy warstwy. Oznacza to m.in., że ustalona w wyniku alokacji pierwiastkowej frakcja losowania w danym powiecie obowiązywała we wszystkich gminach tego powiatu i w warstwach utworzonych wewnątrz gmin.

Alokacja próby w powiatach

Podziału założonej 20% próby mieszkań dla Polski pomiędzy powiaty dokonano przy wykorzystaniu metody alokacji pierwiastkowej. Metoda ta stanowi kompromis pomiędzy alokacją proporcjonalną a alokacją zapewniającą jednakową precyzję dla subpopulacji. Przy założeniu, że zastosowano by proporcjonalne losowanie próby, w każdym powiecie próba stanowiłaby 20 % populacji. Ponieważ precyzja wyników, tj. wielkość błędu losowego zależy od liczebności próby, uzyskano by w efekcie niedostateczną precyzję dla wielu małych powiatów. Z kolei, w metodzie alternatywnej uzyskujemy, w przybliżeniu, jednakową precyzję wyników dla wszystkich powiatów, ale za cenę istotnego „spłaszczenia” liczebności próby. W efekcie liczebność próby, a tym samym pracochłonność przy realizacji spisu byłyby mało zróżnicowana pomiędzy dużymi i małymi powiatami. Z tych powodów jako metodę rozdziału

próby przyjęto alokację pierwiastkową, w której np. liczba mieszkań losowanych w konkretnym powiecie jest proporcjonalna do pierwiastka kwadratowego z populacyjnej liczby mieszkań i wyrażona wzorem:

$$n_p = n^* \frac{\sqrt{N_p}}{\sqrt{N_p}},$$

p

gdzie:

n^* – założona liczebność próby dla Polski,

N_p – liczba mieszkań w p -tym powiecie,

Według powyższego wzoru obliczone zostały liczebności prób dla poszczególnych powiatów. Potraktowanie Warszawy, tak jak każdego innego powiatu, mogłoby w konsekwencji spowodować niemożność uzyskania w miarę precyzyjnych wyników dla poszczególnych dzielnic. Jako ostateczną próbę dla miasta Warszawy przyjęto wartość średnią 87,5 tys. mieszkań. Wartość ta została odjęta od założonej liczebności próby dla Polski tj. od 2 631 tys., po czym dokonano alokacji pierwiastkowej dla 378 powiatów. Próby w najmniejszych powiatach tj. beskidzkim i sejneńskim wynoszą po ok. 3200 mieszkań (49% populacji), zaś największa próba (poza Warszawą) jest w m. Łodzi – 23, tys. mieszkań, czyli 6,9% liczby mieszkań w tym mieście na prawach powiatu.

W Warszawie, Łodzi, Krakowie, Wrocławiu i w Poznaniu podział próby pomiędzy poszczególne dzielnice i delegatury dokonany został również metodą pierwiastkową. Poza Warszawą, w pozostałych miastach, ze względu na małą liczbę delegatur (4 lub 5) nie zachodziła potrzeba zwiększania liczebności próby, tak jak w przypadku Warszawy. Ustalone dla poszczególnych delegatur w tych miastach liczebności prób zapewniają uzyskanie precyzji nie gorszej niż w najmniejszych powiatach.

Efektom tych działań było wylosowanie, spośród prawie 13,7 mln mieszkań, próby liczącej ponad 2744 tys. mieszkań. Utworzono prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

2.2. Łączenie danych pozyskanych z różnych źródeł

Różnorodność metod badania i technik pozyskiwania informacji dla potrzeb spisu ludności i mieszkań 2011 spowodowała konieczność łączenia danych pochodzących z rejestrów i systemów informacyjnych z wynikami badania reprezentacyjnego oraz z wynikami spisu otrzymanymi poprzez Internet. W badaniu reprezentacyjnym zebrano szeroki zakres danych od ponad 8 mln osób, mieszkających lub przebywających w ok. 2 744 tys. wylosowanych mieszkaniach. Zdecydowana większość danych w tym badaniu została pozyskana poprzez bezpośrednie wywiady rachmistrzów z respondentami. Odsetek osób, które wypełniły formularz długi w samospisie internetowym wynosił niecałe 2%, natomiast udział osób, które dokonały samospisu na formularzu krótkim przekraczał 10%. Wywiady telefoniczne stosowano na ogół w sytuacji niekompletnie wypełnionych formularzy – do uzyskiwania odpowiedzi na pominięte pytania lub wyjaśniania nieścisłości i niekonsekwencji w zebranych danych.

Ze względu na przyjęte rozwiązania w badaniu reprezentacyjnym i badaniu pełnym osoba mogła zostać spisana więcej niż jeden raz. Na etapie opracowania wyników spisu zaistniała zatem konieczność wyboru źródła danych oraz wyboru „najlepszej” ankiety osobowej, w której pozyskano najszerszy zakres danych. Przyjęto przy tym założenie, że rozpatrywane ankiety są kompletne i zamknięte, co oznacza, że dla każdej ankiety osobowej uzyskano wszystkie informacje wynikające ze „ścieżek przejścia” w formularzu spisowym.

Procedury wyboru ankiety zostały przeprowadzone po etapie weryfikacji i ustaleniu kompletności osób w oparciu o informacje zawarte w wykazie adresowo-mieszkaniowym zaktualizowanym po przeprowadzeniu spisu oraz po deduplikacji mieszkań. Proces ten w przypadku badania reprezentacyjnego – polegał na wyborze zestawu „najlepszych” ankiet osobowych dla danego mieszkania tzw. „paczki osobowej” („paczka osobowa” rozumiana, jako zestaw ankiet osobowych powiązanych z danym mieszkaniem – spisanych w danym mieszkaniu). Natomiast

formularze krótkie, wykorzystywane przy samospisie były poddawane deduplikacji indywidualnie na podstawie zdublowanego lub zwielokrotnionego numeru ewidencyjnego Pesel – w ramach tego samego mieszkania, jak również pomiędzy mieszkaniami. Procedura deduplikacji tych ankiet była bardziej skomplikowana w przypadku braku numeru Pesel jako unikalnego identyfikatora osoby.

Szczególnej walidacji, która obejmowała procedury normalizacji, konwersji oraz synchronizacji podmiotowej, przedmiotowej i przestrzennej – zostały poddane informacje pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych. Dane pozyskiwane z rejestrów i systemów informacyjnych mogły być źródłem błędów nielosowych z uwagi na brak integracji pomiędzy tymi bazami danych oraz nierozpoznane różnice definicyjne. Specjalnego podejścia wymagały sytuacje, kiedy występowały błędy w numerze Pesel lub niezgodności pomiędzy numerem Pesel, a datą urodzenia osoby. Należy także pamiętać, że rejestry i systemy informacyjne, które były wykorzystywane dla potrzeb spisu 2011 – zostały utworzone na podstawie przepisów prawnych dla zupełnie innych celów niż potrzeby statystyki. Każdy podmiot ujęty w takim rejestrze czy systemie informacyjnym nie może być usunięty z takiej bazy danych, dopóki nie zaistnieją okoliczności określone przepisami prawnymi i nie zostanie dostarczony stosowny dokument, potwierdzający zmianę statusu prawnego takiej jednostki.

Dane dla potrzeb spisu 2011 były pobierane ze źródeł administracyjnych po ich weryfikacji informacjami pozyskanymi od respondentów w samospisie internetowym (na formularzu krótkim) oraz w badaniu reprezentacyjnym (na formularzu długim). Łącznie dla potrzeb spisu pełnego zostały zaktualizowane informacje pobierane z rejestrów i systemów informacyjnych dla ok. 32% osób.

Utworzona baza danych spisowych wymagała zastosowania dwóch podejść przy opracowywaniu wyników spisu 2011.

Pierwsze podejście zostało zastosowane w odniesieniu do ustalenia stanów ludności oraz ich charakterystyki według cech demograficznych (płeć, wiek), a także miejsca zamieszkania. Kompletność tych danych dla całej populacji w kraju zapewniły zaktualizowane dane w zbiorach rejestrowych i systemach informacyjnych. Oznacza to, że stany ludności i struktury demograficzne takie jak płeć i wiek – mogą być opracowywane dla dowolnie małych jednostek podziału administracyjnego kraju, przekroju terytorialnego (miejscowości), geograficznego (określonego wymiarami x, y) oraz statystycznego (obwody spisowe, rejony statystyczne i miejscowości statystyczne).

Drugie podejście zastosowano w odniesieniu do większości tematów badanych w spisie w tym z zakresu aktywności ekonomicznej, dla których nie było odpowiadających danych w rejestrach i systemach informacyjnych. W obszarze tych tematów wyniki spisu zostały wyprowadzone poprzez uogólnienie na całą populację danych zebranych w 20% próbie (w skali kraju) osób mieszkających lub przebywających w wylosowanych mieszkaniach. Bezprecedensowa wielkość próby losowej mieszkań zastosowanej w spisie 2011, dobieranej z ponad 70 tys. warstw obejmujących wszystkie gminy w kraju, zagwarantowała reprezentatywne wyniki spisu począwszy od poziomu powiatu. Wyniki spisu 2011 wyprowadzone na podstawie badania reprezentacyjnego powinny być zawsze prezentowane wraz z błędami precyzji. Pozyskane dla 20% ludności informacje zawierają obszerny pod względem przedmiotowym zakres danych, które po uogólnieniu na całą populację pozwalają na szeroką charakterystykę demograficzną, społeczną i ekonomiczną ludności, gospodarstw domowych oraz rodzin.

2.3. Uogólnianie wyników badania reprezentacyjnego

Na etapie opracowania wyników badania reprezentacyjnego wyodrębnione zostały dwa etapy uogólniania (ważenia) wyników tego badania:

- ✓ etap I – ważenie przy zastosowaniu skorygowanych wag „z frakcji”, będących odwrotnością frakcji losowania, dla jednostek badania typu mieszkania,
- ✓ etap II – ważenie przy zastosowaniu skalibrowanych wag dla jednostek badania będących osobami.

Pierwotne wagi zostały wyznaczone jako odwrotność frakcji losowania dla prawie 70,5 tys. warstw. Należy przypomnieć, że celem warstwowania było wyodrębnienie możliwie jednorodnych grup jednostek losowania. W ramach każdej z warstw – wagi były identyczne. Pierwotne wagi z frakcji musiały zostać skorygowane z uwagi na 13,7% braki wypełnionych ankiet mieszkaniowych w badaniu reprezentacyjnym.

Wagi skorygowane, wyznaczone w I etapie są stosowane do uogólniania wyników spisu w zakresie mieszkań. Natomiast dla budynków jednorodzinnych, w ramach których występują 1 lub 2 mieszkania, wyprowadzone zostały odrębne wagi. Także odrębne wagi wyprowadzono dla gospodarstw domowych i rodzin. Wagi te zostały naliczone wtórnie – na bazie skalibrowanych wag dla osób tworzących gospodarstwa domowe.

Z uwagi na konieczność zintegrowania wyników badania reprezentacyjnego ze spisem pełnym (w zakresie podstawowych zmiennych dotyczących: płci, wieku oraz miejsca zamieszkania – poziom powiatu z wyodrębnieniem części miejskiej i wiejskiej) zaistniała potrzeba wyprowadzenia skalibrowanych wag dla poszczególnych osób.

Kalibracja jest metodą polegającą na odpowiedniej korekcie wag, tak aby zostały zrekompensovane straty informacji związane z występującymi brakami odpowiedzi.

W NSP 2011 kalibracja miała na celu dostosowanie struktur płci i wieku pozyskanych w badaniu reprezentacyjnym na poziomie powiatów (z uwzględnieniem obszarów miejskich i wiejskich), do struktur ludności według płci i wieku ustalonych w spisie pełnym, którego wyniki stanowiły populację referencyjną, tj. populację odniesienia.

Kalibracja wag została wykonana przy wykorzystaniu programu CALMAR (*Calibration on Margins*) przez przedstawicieli środowiska naukowego Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.⁹ **Wagi skalibrowane służą do uogólniania wyników badania reprezentacyjnego w zakresie stanów i struktur ludności.** Wagi kalibracyjne pozwalają odtwarzać struktury spisowe ludności na poziomie powiatów według płci, grup wieku (ostatnia grupa 85 lat i więcej). Ponadto wagi te pozwalają odtwarzać struktury według płci i pojedynczych roczników wieku dla 5 największych miast: Warszawa, Kraków, Łódź, Poznań i Wrocław. Dla Warszawy jest to możliwe w ramach płci i roczników wieku 0,1,...,99, 100 lat i więcej, a dla pozostałych 4 miast – tylko do wieku 85 lat i więcej.

Dla województw oraz dla całego kraju możliwe jest odtwarzanie struktur – oczywiście z uwzględnieniem płci i klasy miejscowości (w tym wyodrębnienie części miejskiej i wiejskiej) – w ramach roczników wieku, przy czym ostatnią grupę należy utworzyć jako 85 lat i więcej ze względu na brak reprezentacji w starszych rocznikach wieku dla niektórych województw w badaniu reprezentacyjnym, tj. powyżej 85 lat. Dzięki skalibrowaniu wag wyniki spisu wygenerowane z badania pełnego oraz uogólnione z badania reprezentacyjnego są tożsame – dla struktur ludności z uwzględnieniem płci, wieku (z pewnym ograniczeniem do grup wieku) oraz klasy miejscowości.

Algorytm wyznaczania wag dla mieszkań w badaniu reprezentacyjnym

W celu uzyskania poprawnych uogólnień konieczne było skorygowanie wag początkowych, wynikających z zastosowanego schematu losowania. Korekta uwzględniła zjawisko braku odpowiedzi oraz informacje o przyczynach nie uzyskania danych od niektórych badanych jednostek. Ponieważ jednostką losowania było mieszkanie, procedura korygowania wykorzystywała informacje przypisane do zmiennej „przyczyny niewypełnienia formularza”, gdzie zakodowano różne przyczyny dla mieszkań wylosowanych do próby.

W ramach każdej warstwy zdefiniowanej na etapie losowania próby mieszkań wyznaczono korektę wagi wynikającej z ustalonej frakcji losowania w danej warstwie. Korekta polegała na wykorzystaniu wskaźnika korygującego, wyliczanego jako iloraz liczby mieszkań, które powinny być zbadane do liczby mieszkań dla których udało się zrealizować badanie (odwrotność tego ilorazu można interpretować jako wskaźnik kompletności). Dla wylosowanej próby 2 684,2 tys. mieszkań udało się zebrać wypełnione formularze od 2 317,7 tys. mieszkań. Przypadki zaliczone jako będące poza badaną populacją, tzn. stwierdzono brak mieszkania lub mieszkanie niezamieszkanе (pustostan), w trakcie postępowania spadkowego, przeznaczone do remontu, jeszcze nie zasiedlone itp. – stanowiły 140,4 tys., czyli około 5,2% wylosowanej próby. Występowanie takich jednostek w wylosowanej próbie zostało potraktowane jako błędy operatu losowania.

⁹ Materiał roboczy: „Raport z opisem wyników z zakresu możliwości wykorzystania kalibracji na potrzeby korygowania wag w złotym rekordzie” pod kierunkiem prof. dr hab. Jana Paradysza

Waga skorygowana przypisana zbadanym mieszkaniom z danej warstwy była iloczynem tak wyznaczonej korekty oraz wagi z losowania (z frakcji). W przypadku warstw dla których obliczona korekta była zbyt duża i przekraczała umowny próg (przyjęty na poziomie 3) stosowano procedurę „sklejania” sąsiednich warstw i powtarzano obliczenia korekty aż do spełnienia założonego ograniczenia. Taka procedura stanowiła zabezpieczenie przed nadmiernym zróżnicowaniem wag, które zwiększa wariancję estymatorów i jest niekorzystne dla precyzji estymacji.

Oddzielnie traktowano część próby mieszkań dopisanych już po etapie losowania, w trakcie obchodu przedspisowego. W ramach badanych dodatkowo 105,4 tys. mieszkań zrealizowano badanie w 45,3 tys. mieszkaniach, poza badaną populacją okazało się być 43,1 tys. mieszkań. W tej części próby założono, że wagi z losowania są równe 1 i zastosowano opisany algorytm korekty na poziomie umownych warstw zdefiniowanych jako powiaty.

Skorygowane w opisany sposób wagi mogą być wykorzystywane do wyprowadzania wartości globalnych (np. ogólnej liczby mieszkań, mieszkań zamieszkałych, mieszkań substandardowych oraz używane do estymacji dla cech mieszkaniowych (np. mieszkań według ich wielkości).

Imputacja brakujących danych

W spisie 2011 stosowano także imputację brakujących danych w odpowiedziach respondentów, tzw. imputację dedukcyjną - na podstawie zależności pomiędzy zmiennymi. W większości przypadków była to imputacja pozycyjna, przeprowadzana z wykorzystaniem podejścia deterministycznego. Imputacja pozycyjna była stosowana także w przypadku brakujących odpowiedzi w formularzu do badania reprezentacyjnego – na podstawie wartości zmiennych dostępnych w rejestrach lub systemach informacyjnych. Procedury takie były możliwe do wykonania wyłącznie pod warunkiem pełnej zgodności definicyjnej zmiennych występujących w obu źródłach danych. W nielicznych przypadkach – z wykorzystaniem podejścia stochastycznego – została wprowadzona imputacja całych badanych jednostek.

W celu przedstawienia w niniejszej publikacji ostatecznych wyników z obszaru aktywności ekonomicznej ludności dokonano imputacji na podstawie rejestrów w zakresie podstawowych informacji o statusie na rynku pracy (osoba pracująca, bezrobotna czy bierna zawodowo) oraz pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

2.4. Precyzja estymacji wartości globalnych

Podstawowymi parametrami obliczanymi na podstawie danych zebranych w badaniu reprezentacyjnym w ramach NSP 2011 są wartości globalne dla poszczególnych zmiennych. Większość badanych zmiennych charakteryzuje populację osób, mniejsza część dotyczy mieszkań i budynków. Poniżej opisano sposób estymacji oraz oceny jakości estymacji dla cech dotyczących ludności.¹⁰

Estymator wartości globalnej ustalonej cechy dla osób na poziomie agregacji typu: kraj ogółem, województwa, powiaty – jest sumą ważoną postaci:

$$\hat{Y} = \sum_{h,i,j} W_{hij} y_{hij}$$

gdzie h oznacza warstwy wynikające ze schematu losowania próby mieszkań, definiowane za pomocą kombinacji zmiennych: kod gminy przed obchodem spisowym i numer warstwy oraz

i – oznacza kod mieszkania, czyli jednostkę losowania próby,

j – oznacza osobę zaliczoną do składu danego mieszkania,

¹⁰ Materiał roboczy opracowany przez dra Roberta Wieczorkowskiego.

w_{hij} – oznacza wagę przypisaną do konkretnej osoby z danego mieszkania; jest to wartość zapisana w zmiennej *waga_na_lud_pierwsza_osoba*, tj. po procesie kalibracji,

y_{hij} – oznacza wartości analizowanej cechy dla osób np. 1 – jeżeli osoba posiada wykształcenie wyższe, 0 – w przeciwnym przypadku; dla konkretnych tablic wynikowych konieczne może być przygotowanie specjalnego zestawu nowych cech w oparciu o istniejące już w danych wynikowych np. do analizowania ludności w grupach wiekowych należy zdefiniować odpowiednie zmienne zero-jedynkowe dla ustalonych przedziałów wieku; jeżeli są potrzebne dodatkowo głębsze poziomy grupowania należy zdefiniować odpowiednio dodatkowe zmienne (np. uwzględniając podziały na miasta i wieś lub płeć).

Do oceny jakości estymatora wartości globalnej wyznacza się tzw. wskaźniki precyzji estymacji.

Umożliwiają one użytkownikom tablic wynikowych właściwą ocenę danych. Przyjęto, że prezentowane wskaźniki precyzji będą zdefiniowane jako względne błędy standardowe (inaczej współczynniki zmienności – oznaczane jako CV i wyrażone w procentach) za pomocą wzoru:

$$CV = 100 \frac{\sqrt{Var(\hat{Y})}}{\hat{Y}}$$

gdzie Var oznacza oszacowanie wariancji estymatora, obliczane według formuły:

$$Var(\hat{Y}) = \frac{n_h(1 - \frac{n_h}{N_h})}{n_h} \left(\sum_i w_{hij} y_{hij} - \frac{\sum_j w_{hij} y_{hij}}{n_h} \right)^2$$

Wielkość n_h oznacza liczbę mieszkań w danej warstwie zrealizowanej próby, natomiast N_h jest liczbą mieszkań z danej warstwy w populacji; wielkości N_h można odtworzyć odpowiednio sumując skorygowane wagi wynikające z losowania próby do badania reprezentacyjnego.

Wskaźniki precyzji estymacji wartości globalnych dla podstawowych zmiennych zostały przedstawione w tablicach precyzji znajdujących się na końcu aneksu tabelarycznego.

Wskaźnik CV można wykorzystywać także do wyznaczania przedziału ufności, który z określonym prawdopodobieństwem (tzw. poziomem ufności, np. 95%) pokrywa prawdziwą wartość estymowanego parametru. Na przykład dla poziomu ufności 95% granice takiego przedziału mają postać: $\hat{Y} \pm 1,96 * \hat{Y} * CV/100$. Jeżeli oszacowana liczba osób bezrobotnych w wieku 15-24 – lata wynosiła 489,2 tys., a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił $CV=0,32\%$, to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 486,2 tys. a 492,3 tys. obejmuje prawdziwą liczbę takich osób.

Kolejny przykład. Wskaźnik precyzji dla tej samej zmiennej, tj. liczby osób bezrobotnych w wieku 15-24 lata w woj. podlaskim wynosił 1,65%. Jeżeli oszacowana liczba osób bezrobotnych w wieku 15-24 lata wynosiła 15546 osób, a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił $CV=1,65\%$, to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 15043 a 16049 pokrywa prawdziwą liczbę takich osób.

Z podanych przykładów widać, że uogólnienia dla województw są obciążone większym błędem losowym. Wynika to z tego, że liczebności prób w województwach były wielokrotnie mniejsze od liczebności próby ogólnopolskiej.

Interpretując wyniki badania reprezentacyjnego zwykle przyjmuje się umowne progi precyzji, powyżej których jakość uogólnień nie jest zadowalająca. Praktycznie wartość takiego progu można ustalić na poziomie np. $CV=10\%$. Wtedy oszacowania z błędem względnym powyżej 10% powinny być traktowane jako mało precyzyjne; wskazuje to na konieczność prezentacji wyników na wyższych stopniach agregacji.

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI POLSKI. PODSTAWOWE WYNIKI

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 r. pozwalają na charakterystykę ludności w wieku 15 lat i więcej z punktu widzenia statusu na rynku pracy w ostatnim tygodniu marca 2011 r., czyli tzw. bieżącą aktywność ekonomiczną ludności. Z punktu widzenia osoby - kryterium to uwzględnia trzy możliwe „stany” na rynku pracy, a mianowicie: wykonywanie pracy, bezrobocie, bierność zawodową. Zastosowanie zarówno odpowiedniej kolejności pytań w ankiecie spisowej oraz tzw. pytań filtrujących - pozwala zaliczyć każdą z osób tylko do jednej z wyżej wymienionych kategorii.

W NSP 2011 pytania dotyczące sytuacji osób na rynku pracy skierowano tylko do osób zamieszkałych w mieszkaniach, w związku z tym kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej nie ma zastosowania w stosunku do osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz bezdomnych.

Wyniki spisu wskazują, że w dniu 31 marca 2011 r. ludność województwa lubuskiego w wieku 15 lat więcej spełniająca kryterium faktycznego zamieszkania liczyła 865,4 tys. osób, z tego:

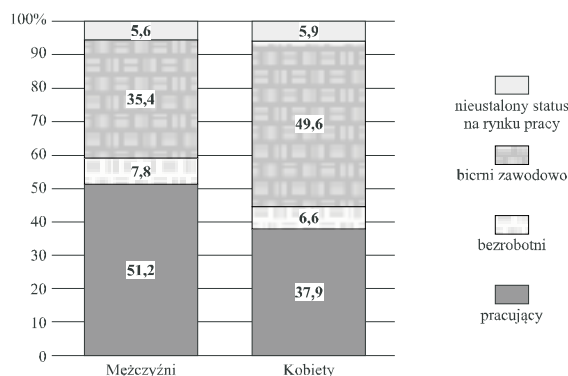
- 855,8 tys. to osoby zamieszkałe w mieszkaniach, a więc podlegające badaniu statusu na rynku pracy,
- 9,5 tys. – ludność poza mieszkaniem (przebywająca w obiektach zbiorowego zamieszkania i bezdomna), dla której nie zbierano informacji o sytuacji na rynku pracy.

Poza zakresem dalszej analizy znalazły się także osoby, które co prawda podlegały badaniu, ale dla których nie udało się ustalić jaki mają status na rynku pracy, co w znacznej części wynikało z faktu przebywania tych osób za granicą.

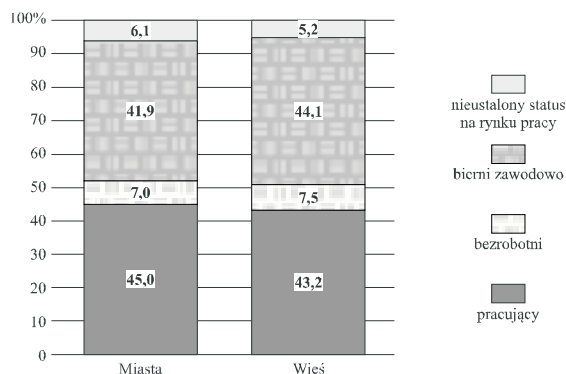
Łącznie statusu na rynku pracy nie określono dla 49,7 tys. osób (5,7% ludności w wieku 15 lat i więcej spełniającej kryterium faktycznego zamieszkania).

Dla zobrazowania tego zjawiska według płci oraz miejsca zamieszkania zamieszczono poniższe wykresy, które przedstawiają strukturę zbiorowości kobiet i mężczyzn oraz mieszkańców miast i wsi w wieku co najmniej 15 lat, spełniających jednocześnie kryterium „faktycznego zamieszkania”, podzielonych według aktywności ekonomicznej, łącznie z osobami, dla których nie ustalono statusu na rynku pracy.

Wykres 1. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i płci

Wykres 2. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i miejsca zamieszkania

Dalsza szczegółowa analiza wyników spisu z punktu widzenia sytuacji osób na rynku pracy dotyczy zbiorowości 815,7 tys. osób, a więc tych dla których uzyskano informacje o aktywności ekonomicznej.

1. Aktywność ekonomiczna ludności

W populacji 815,7 tys. osób (osób dla których uzyskano informacje o aktywności ekonomicznej) – 383,8 tys. stanowiły osoby pracujące (tj. 47,1% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej). Nieznacznie mniejsza była subpopulacja biernych zawodowo. Natomiast co 13 osoba spośród ludności w wieku 15 lat i więcej z określonym statusem na rynku pracy – była osobą bezrobotną.

	Ludność w wieku 15 lat i więcej	
	w tys.	w %
OGÓŁEM cała ludność w danej grupie wieku	865,4	x
OGÓŁEM ludność z określonym statusem na rynku pracy	815,7	100,0
Pracujący	383,8	47,1
Bezrobotni	62,3	7,6
Bierni zawodowo	369,7	45,3

Wśród ludności z określonym statusem aktywności ekonomicznej większość stanowiły kobiety – 421,7 tys., tj. 51,7%, natomiast mężczyźni to 394,0 tys., tj. 48,3%. Biorąc pod uwagę rozmieszczenie terytorialne, większość była mieszkańcami miast – 521,9 tys., tj. 64,0%, a na wsi mieszkało 293,8 tys. osób, tj. 36,0%.

Wśród mężczyzn w wieku 15 lat i więcej ponad połowa to osoby pracujące (54,3%), a 37,5% to bierni zawodowo. Natomiast wśród kobiet w wieku 15 lat i więcej osoby pracujące stanowiły 40,3%, a ponad połowa (52,7%) to osoby biernie zawodowo. Odsetki osób bezrobotnych to 8,3% wśród mężczyzn i 7,0% wśród kobiet.

Mieszkańcy miast i wsi, w wieku 15 lat i więcej, nie różnili się w sposób znaczący pod względem struktury według aktywności ekonomicznej. Udział pracujących wśród mieszkańców miast wyniósł 47,9%, a wśród mieszkańców wsi – 45,6%, udziały bezrobotnych wyniosły odpowiednio – 7,5% i 7,9%, a udziały biernych zawodowo – 44,7% i 46,5%.

Bardzo istotnym miernikiem charakteryzującym aktywność ekonomiczną ludności jest współczynnik aktywności zawodowej, wskazujący udział osób aktywnych zawodowo, czyli pracujących i bezrobotnych łącznie, w ludności ogółem z określonym statusem na rynku pracy.

Według wyników spisu powszechnego, w marcu 2011 roku współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 54,7%. Był on zdecydowanie wyższy wśród mężczyzn, gdzie wyniósł 62,5%, niż wśród kobiet, gdzie ukształtował się na poziomie 47,3%. Mieszkańcy miast wykazywali się wyższą aktywnością zawodową niż mieszkańcy wsi, bowiem dla ludności miejskiej współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 55,3%, a dla ludności wiejskiej – 53,5%. Generalnie oznaczało to, iż ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej pracowała bądź aktywnie poszukiwała pracy i była gotowa ją podjąć.

Ludność aktywna zawodowo (łącznie pracujący i bezrobotni) jest kategorią o zasadniczym znaczeniu z ekonomicznego punktu widzenia, ludność ta stanowi podażową stronę rynku pracy. Istotną cechą opisującą tę kategorię, poza płcią i miejscem zamieszkania, jest wiek.

Tabl. 1. Ludność aktywna zawodowo według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w tys.	w %						
OGÓŁEM	446,0	100,0	25,4	27,7	21,8	21,3	3,5	0,3
Mężczyźni	246,4	100,0	25,9	27,3	20,6	21,4	4,4	0,4
Kobiety	199,6	100,0	24,8	28,2	23,3	21,2	2,3	0,2
Miasta	288,8	100,0	24,4	27,8	21,1	22,2	4,1	0,4
Wieś	157,2	100,0	27,2	27,7	23,1	19,6	2,3	0,2

Wśród osób aktywnych zawodowo najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25-34 lat – prawidłowość ta wystąpiła zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet, a także w miastach i na wsi. Największe różnice w strukturze aktywnych zawodowo, porównując mężczyzn i kobiety, zanotowano w grupie wieku 35-44 lata. Relatywnie wyższy odsetek wystąpił wśród kobiet, był on o 2,7 p. proc. większy niż wśród mężczyzn. Struktura aktywnej zawodowo ludności miejskiej i wiejskiej najbardziej różniła się odsetkiem w najmłodszej grupie wieku (o 2,8p. proc. wyższy na wsi), co świadczy o wcześniejszej aktywizacji zawodowej młodzieży mieszkającej na wsi.

Tabl. 2. Współczynnik aktywności zawodowej według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w %							
OGÓŁEM	54,7	53,9	85,1	82,3	60,2	16,0	1,7	
Mężczyźni	62,5	59,1	90,0	84,9	68,5	24,4	3,5	
Kobiety	47,3	48,4	79,8	79,6	52,4	8,8	0,7	
Miasta	55,3	54,9	86,4	83,9	62,1	17,8	2,0	
Wieś	53,5	52,4	82,7	79,6	56,8	12,0	1,0	

Najwyższa aktywność zawodowa wśród ludności ogółem, w tym zarówno wśród kobiet i mężczyzn, a także na obszarach miejskich i wiejskich dotyczyła osób w grupie wiekowej 25-34 lata. Relatywnie wysoki współczynnik aktywności zawodowej we wszystkich omawianych kategoriach występował w grupie osób w wieku 34-44 lata.

Cechą wskazującą zróżnicowanie ludności aktywnej zawodowo jest poziom wykształcenia.

Tabl. 3. Ludność aktywna zawodowo według poziomu wykształcenia^a, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Poziom wykształcenia				
			wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólno- kształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i niższe
	w tys.		w %				
OGÓŁEM	446,0	100,0	22,7	26,5	11,9	29,8	8,9
Mężczyźni	246,4	100,0	17,5	25,7	9,0	37,3	10,3
Kobiety	199,6	100,0	29,1	27,6	15,5	20,6	7,1
Miasta	288,8	100,0	26,8	27,8	13,1	25,5	6,7
Wieś	157,2	100,0	15,1	24,2	9,8	37,8	13,0

^a Niewzględziono nieustalonego poziomu wykształcenia.

Wśród aktywnych zawodowo mężczyzn (w wieku 15 lat i więcej) – najliczniejsza grupa posiadała wykształcenie zasadnicze zawodowe (37,3% mężczyzn), natomiast wśród kobiet najwięcej było z wykształceniem wyższym (29,1%). Porównując poziom wykształcenia aktywnych zawodowo mieszkańców miast i wsi, wyniki spisu ukazują lepsze wykształcenie mieszkańców miast – 26,8% z nich posiadało wykształcenie wyższe, natomiast wśród mieszkańców wsi ponad połowa (50,8%) legitymowało się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a także gimnazjalnym i niższym.

Najwyższy współczynnik aktywności zawodowej występował wśród osób z wykształceniem wyższym (79,2% dla ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej); obserwujemy to zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet, a także wśród mieszkańców miast i wsi.

Najniższy wskaźnik aktywności zawodowej, pomijając – co oczywiste – osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym, odnotowano wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Tylko niewiele ponad połowa z nich (52,7%) pracowała bądź aktywnie poszukiwała pracy.

Tabl. 4. Współczynnik aktywności zawodowej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Poziom wykształcenia			
			wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólno- kształcące	zasadnicze zawodowe
	w %					
OGÓŁEM	54,7	79,2	66,1	52,7	63,1	20,2
Mężczyźni	62,5	80,0	73,6	61,9	70,3	29,3
Kobiety	47,3	78,7	59,2	47,5	51,4	12,9
Miasta	55,3	78,4	64,2	51,2	60,9	18,7
Wieś	53,5	81,9	70,5	56,5	66,1	21,8

Zasoby ludności aktywnej zawodowo były bardzo zróżnicowane terytorialnie, co jest odzwierciedleniem liczby ludności w powiatach. W województwie lubuskim największą liczbę osób aktywnych zawodowo odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze (odpowiednio 57,7 tys. i 54,6 tys. osób). Najmniej aktywnych zawodowo było w powiatach sulęcińskim i wschowskim (odpowiednio 15,5 i 15,9 tys. osób).

Współczynnik aktywności zawodowej w województwie lubuskim wyniósł 54,7%, co oznacza, że ponad połowa osób powyżej 15 lat (o ustalonym statusie na rynku pracy) pracowała lub aktywnie poszukiwała pracy. Niższy od przeciętnej wojewódzkiej współczynnik aktywności zawodowej był w sześciu powiatach. Najmniejszą aktywność zawodową mieli mieszkańcy powiatu żagańskiego, około niewiele ponad połowa osób (50,3%) była aktywna zawodowo. Najwyższy wskaźnik aktywności zawodowej (ponad 57%) występował w powiatach gorzowskim, słubickim i w Gorzowie Wlkp.

Tabl. 5. Aktywność zawodowa ludności w wieku 15 lat i więcej według powiatów

Wyszczególnienie	Aktywni zawodowo		Współczynnik aktywności zawodowej
	w tys.	w %	
WOJEWÓDZTWO	446,0	100,0	54,7
Podregion gorzowski.....	173,1	38,8	56,2
Powiaty:			
Gorzowski.....	31,2	7,0	57,6
Międzyrzeczki.....	25,6	5,7	54,8
Słubicki.....	21,6	4,8	57,5
Strzelecko-drezdenecki.....	21,4	4,8	53,0
Sulęciński.....	15,5	3,5	54,8
Miasto na prawach powiatu			
Gorzów Wlkp.....	57,7	12,9	57,4
Podregion zielonogórski.....	273,0	61,2	53,7
Powiaty:			
Krośnieński.....	24,3	5,5	53,1
Nowosolski.....	35,9	8,1	51,4
Świebodziński.....	24,9	5,6	55,6
Wschowski.....	15,9	3,6	51,9
Zielonogórski.....	42,0	9,4	56,6
Żagański.....	33,5	7,5	50,3
Żarski.....	41,9	9,4	53,1
Miasto na prawach powiatu			
Zielona Góra.....	54,6	12,2	56,2

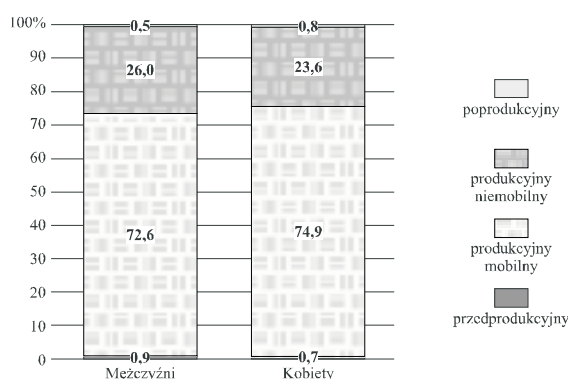
Zróżnicowana była również w lubuskich powiatach wewnętrzna struktura tej populacji ze względu na „stan” aktywności zawodowej, tzn. ze względu na odsetek pracujących i bezrobotnych. Wśród ludności aktywnej zawodowo najwyższy odsetek pracujących, a równocześnie najniższy odsetek bezrobotnych wystąpił w powiecie świebodzińskim (91,4% i 8,6%), a także w miastach na prawach powiatu Zielona Góra (89,4% i 10,6%) i Gorzów Wlkp. (88,8% i 11,2%). Odwrotna sytuacja gdzie wystąpił najniższy udział pracujących i jednocześnie najwyższy udział bezrobotnych była w powiecie żagańskim (80,9% i 19,1%) i żarskim (81,5% i 18,5%).

2. Pracujący

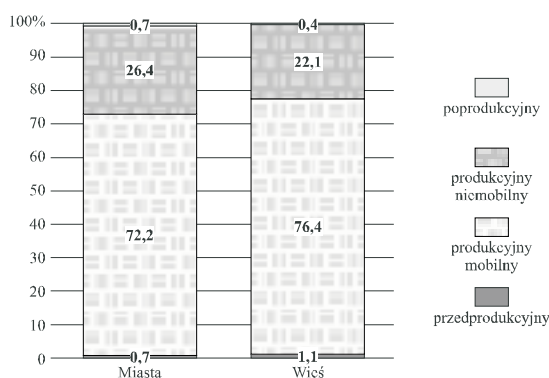
Według danych uzyskanych z NSP, w marcu 2011 r. w województwie lubuskim pracowało 383,8 tys. osób. Ponad połowę (55,7%) z nich stanowili mężczyźni, tj. 213,9 tys., natomiast kobiety stanowiły 44,3%, tj. 169,9 tys. osób. Dwie trzecie populacji pracujących, to mieszkańcy miast – 65,1%.

Absolutna większość pracujących była w wieku produkcyjnym – 98,6%, przy czym około 3/4 tej grupy było w wieku produkcyjnym mobilnym.

Wykres 3. Struktura pracujących według ekonomicznych grup wieku i płci

Wykres 4. Struktura pracujących według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania

Pracujący w wieku przedprodukcyjnym stanowili niewielki odsetek w stosunku do ogółu pracujących (0,8%). Odsetek pracujących w grupach mężczyzn i kobiet będących w wieku produkcyjnym mobilnym był wyższy o 2,3 p. proc. wśród kobiet, natomiast jeśli uwzględnimy miejsce zamieszkania, to wśród mieszkańców wsi odsetek ten był o 4,2 p. proc. wyższy niż wśród mieszkańców miast. Pracujących w wieku produkcyjnym niemobilnym było relatywnie więcej wśród mężczyzn niż wśród kobiet - o 2,4 p. proc. (co ma ścisły związek z inną górną granicą wieku produkcyjnego kobiet i mężczyzn), a także więcej wśród mieszkańców miast niż wśród mieszkańców wsi - o 4,3 p. proc. Natomiast w wieku poprodukcyjnym wyższy odsetek był wśród kobiet - o 0,3 p. proc. niż wśród mężczyzn (ponownie ma to związek z granicą oficjalnego wieku przejścia na emeryturę, różną dla obu płci) oraz mieszkańców miast nad mieszkańcami wsi - o 0,3 p. proc.

Poniżej prezentowane są bardziej szczegółowe informacje dotyczące pracujących według dziesięcioletnich grup wieku.

Tabl. 6. Pracujący według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w tys.	w %						
OGÓLEM	383,8	100,0	23,4	28,7	22,4	21,4	3,7	0,4
Mężczyźni	213,9	100,0	24,1	28,4	21,1	21,3	4,6	0,5
Kobiety	169,9	100,0	22,5	29,2	24,0	21,5	2,6	0,2
Miasta	249,9	100,0	22,5	28,8	21,6	22,3	4,4	0,5
Wieś	133,9	100,0	25,0	28,7	23,8	19,8	2,5	0,2

Struktura pracujących mężczyzn i kobiet według wieku była podobna. Zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25-34 lata. Ta grupa wiekowa również najliczniej była reprezentowana wśród pracujących w miastach i na wsi. Porównując pracujących według wieku w miastach i na wsi należy zwrócić uwagę na osoby najmłodsze – otóż udział pracujących na wsi i będących w wieku 15-24 był o 2,5 p. proc. wyższy niż w miastach, co świadczy o wcześniejszej aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej. Warto podkreślić również różnice w strukturze pracujących zaobserwowane w dwóch najstarszych grupach wieku - większy był odsetek pracujących mieszkańców miast niż wsi, odpowiednio w grupie 55-64 lata – o 1,9 p. proc., a w grupie wiekowej powyżej 65 lat – o 0,3 p. proc.

Wyniki spisu powszechnego wskazują, że wskaźnik zatrudnienia, mówiący o udziale osób pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej, wyniósł 47,0%, co oznacza, że mniej niż połowa ludności w wymienionym wieku wykonywała pracę zawodową. Dla osób w wieku produkcyjnym wskaźnik ten wyniósł 58,3%, przy czym wyższy był dla osób będących w wieku produkcyjnym mobilnym (68,6%) niż dla osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (40,3%).

Tabl. 7. Wskaźnik zatrudnienia według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w %							
OGÓLEM	47,0	42,7	75,9	72,7	52,2	14,6	1,7	
Mężczyźni	54,3	47,8	81,2	75,5	59,4	22,0	3,5	
Kobiety	40,3	37,4	70,2	69,8	45,3	8,4	0,7	
Miasta	47,9	43,8	77,5	74,4	53,9	16,4	2,0	
Wieś	45,6	41,1	73,0	70,0	48,8	10,9	1,0	

Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn był wyższy niż wskaźnik zatrudnienia kobiet we wszystkich wyróżnionych grupach wieku.

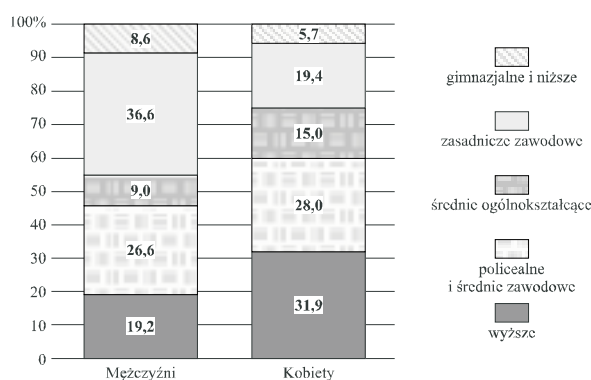
Najwyższy wskaźnik zatrudnienia zanotowano wśród osób w grupie wieku 25-34 lata – w subpopulacji mężczyzn w tej grupie wiekowej pracowało ośmiu na dziesięciu panów, a w subpopulacji kobiet pracowało siedem na dziesięć pań. Najniższy wskaźnik zatrudnienia wystąpił w najstarszej grupie wieku, ponieważ 65 lat to była dolna granica wieku poprodukcyjnego dla mężczyzn, w którym wielu z nich zaczynało korzystać z uprawnień emerytalnych, a kobiety w dużej części przechodziły na emeryturę po ukończeniu 60-go roku życia. W najmłodszej 10-letniej grupie wieku wskaźnik zatrudnienia mężczyzn był o 10,4 p. proc. wyższy niż wskaźnik zatrudnienia kobiet, co wynikało między innymi z krótszego okresu nauki wśród mężczyzn (mężczyźni charakteryzują się niższym poziomem wykształcenia niż kobiety) i wobec tego wcześniejszym ich wejściem na rynek pracy, a także z wypełnianiem przez kobiety obowiązków rodzinnych związanych z wychowywaniem dzieci, co, poza dłuższym okresem kształcenia, skutkowało późniejszą aktywizacją zawodową.

Analizując miejsce zamieszkania - wyższy poziom zaangażowania zawodowego charakteryzował mieszkańców miast niż wsi, we wszystkich wyróżnionych 10-letnich grupach wieku.

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia tak dla mieszkańców miast, jak i dla mieszkańców wsi zanotowano w grupie wieku 25-34 lata. Natomiast największą różnicę we wskaźniku zatrudnienia, zaobserwowano w grupie wieku 55-64 lata – różnica ta wynosiła 5,5 p. proc. na rzecz mieszkańców miast.

Poziom zaangażowania zawodowego ludności w znacznym stopniu zależy od ich poziomu wykształcenia. W populacji pracujących najliczniejszą grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem zasadniczym zawodowym (28,9%), a następnie: policealnym i średnim zawodowym (27,2%), wyższym (24,8%), średnim ogólnokształcącym (11,7%) oraz gimnazjalnym i niższym (7,3%).

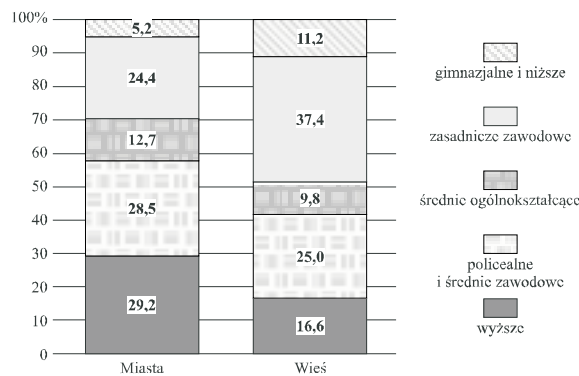
Wykres 5. Struktura pracujących według poziomu wykształcenia i płci

Pracujące kobiety charakteryzowały się przeciętnie wyższym poziomem wykształcenia niż pracujący mężczyźni. Wśród pracujących kobiet co trzecia legitymowała się wykształceniem wyższym, podczas gdy wśród pracujących mężczyzn – co piąty posiadał wykształcenie wyższe. Wykształcenie co najmniej średnie posiadało 74,9% pracujących kobiet wobec 54,8% pracujących mężczyzn.

Struktura pracujących mieszkańców miast i pracujących mieszkańców wsi według poziomu wykształcenia różniła się w sposób zasadniczy, na niekorzyść mieszkańców wsi. Podczas, gdy 70,4% mieszkańców miast legitymowało się wykształceniem co najmniej średnim, wśród pracujących mieszkańców wsi odsetek ten wyniósł 51,4%. Udział pracowników z wykształceniem wyższym był w miastach zdecydowanie wyższy niż na wsi – 29,2% wobec 16,6%. Udział pracowników o najniższym poziomie wykształcenia, czyli gimnazjalnym i niższym, był na wsi dwukrotnie wyższy niż w miastach.

Wykres 6. **Struktura pracujących według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania**

Poziom wykształcenia osób jest czynnikiem w znacznym stopniu determinującym ich pozycję na rynku pracy – osobom lepiej wykształconym i posiadającym konkretne kwalifikacje zawodowe łatwiej jest znaleźć miejsce pracy.

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia zanotowano wśród osób z wykształceniem wyższym – ponad 74% populacji legitymującej się tym poziomem wykształcenia wykonywała pracę zawodową. Nieco wyższy wskaźnik dotyczył mężczyzn niż kobiet (76,0% wobec 73,2%), mimo iż więcej kobiet zdobywa wyższe wykształcenie, to pracę zawodową podejmuje relatywnie większy odsetek mężczyzn niż kobiet z tym poziomem wykształcenia.

Kolejnym poziomem wykształcenia, dla którego wskaźniki zatrudnienia są stosunkowo wysokie, to wykształcenie policealne i średnie zawodowe, a w przypadku mężczyzn - dodatkowo - zasadnicze zawodowe.

Wykształcenie średnie ogólnokształcące nie daje absolwentom tego typu szkół żadnych konkretnych kwalifikacji zawodowych, co wyraźnie znajduje odbicie we wskaźniku zatrudnienia – jest on zdecydowanie niższy nie tylko w stosunku do subpopulacji o wyższym poziomie wykształcenia, ale także w stosunku do grupy posiadającej wykształcenie zasadnicze zawodowe.

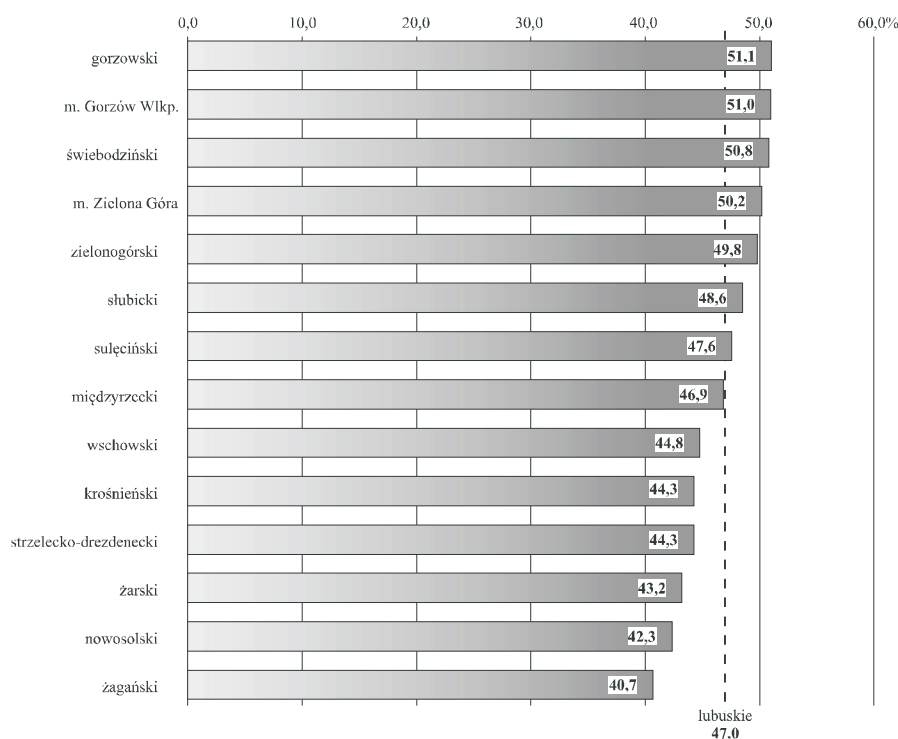
Tabl. 8. Wskaźnik zatrudnienia według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem	Poziom wykształcenia				
		wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i niższe
		w %				
OGÓŁEM	47,0	74,4	58,4	44,3	52,6	14,3
Mężczyźni	54,3	76,0	66,1	53,5	59,7	21,1
Kobiety.....	40,3	73,2	51,2	39,2	41,0	8,8
Miasta	47,9	73,8	56,9	43,0	50,3	12,6
Wieś.....	45,6	76,4	61,8	47,8	55,6	16,1

Najniższy wskaźnik zatrudnienia występuje wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (14,3%), przy czym wśród mężczyzn jest on ponad dwukrotnie wyższy niż wśród kobiet. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania - wskaźnik zatrudnienia dla osób z tym poziomem wykształcenia jest wyższy dla mieszkańców wsi niż miast.

Wskaźnik zatrudnienia jest dość znacznie zróżnicowany terytorialnie. Różnica pomiędzy wartościami skrajnymi wskaźnika zatrudnienia w powiatach przekraczała 10 p. proc. Najwyższą wartość wskaźnika zanotowano w powiecie gorzowskim (51,1%) i w Gorzowie Wlkp. (51,0%), a najniższą w powiatach żagańskim i nowosolskim (odpowiednio 40,7% i 42,3%).

Wykres 7. Wskaźnik zatrudnienia według powiatów

Formę wykonywania pracy zawodowej określa status zatrudnienia osób pracujących. Spośród pracujących najliczniejszą grupę stanowili pracownicy najemni, których według wyników spisu powszechnego było w województwie lubuskim 321,5 tys., tj. 83,8% ogółu pracujących. Relatywnie więcej było pracowników najemnych wśród kobiet niż wśród mężczyzn, a biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania - wśród mieszkańców miast niż wsi.

W grupie pracowników najemnych zdecydowaną większość stanowili pracownicy pełnozatrudnieni – 295,1 tys., tj. 91,8% ogółu pracowników najemnych.

Tabl. 9. Pracujący według statusu zatrudnienia, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Pracownicy najemni	Pracujący na własny rachunek		Pomagający członkowie rodzin
				pracodawcy	niezatrudniający pracowników	
	w tys.			w %		
OGÓLEM.	383,8	100,0	83,8	4,2	10,8	1,1
Mężczyźni . . .	213,9	100,0	81,0	5,1	12,9	0,9
Kobiety	169,9	100,0	87,3	3,2	8,0	1,4
Miasta	249,9	100,0	85,1	4,5	9,7	0,6
Wieś	133,9	100,0	81,4	3,8	12,7	2,1

Wśród pracujących 57,5 tys. osób to pracujący na własny rachunek, czyli 15,0% ogółu pracujących. W tej grupie zdecydowanie przeważały osoby niezatrudniające pracowników (41,3 tys.), a pracodawcy to grupa licząca 16,2 tys. osób, co oznacza, że prawie co trzeci pracujący na własny rachunek zatrudniał pracowników najemnych. Udział ogółu pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie pracujących był wyższy wśród mężczyzn (18,0%) niż wśród kobiet (11,2%).

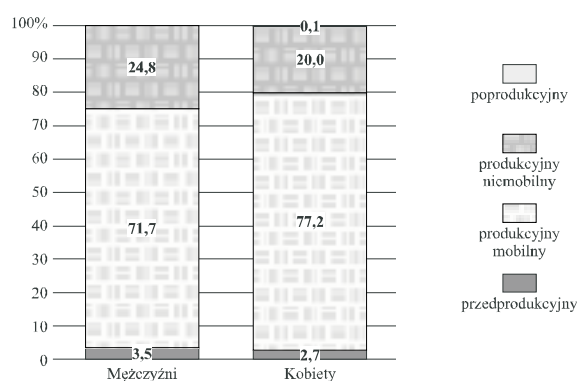
W przypadku podziału według miejsca zamieszkania - zdecydowanie większy odsetek ogółu pracujących na własny rachunek wystąpił wśród mieszkańców wsi (16,4%) niż miast (14,2%), przy czym dotyczyło to głównie osób niezatrudniających pracowników (12,7% wobec 9,7%), podczas gdy odsetek pracodawców był niższy na wsi niż w miastach (3,8% wobec 4,5%). Przewaga pracujących na własny rachunek mieszkańców wsi nad mieszkańcami miast wiąże się bezpośrednio z wysokim udziałem na wsiach osób użytkujących indywidualne gospodarstwa rolne. Z tym faktem wiąże się też znaczący udział pomagających członków rodzin właśnie wśród ludności zamieszkałej na wsi (2,1% wobec 0,6% dla osób zamieszkałych w miastach).

3. Bezrobotni

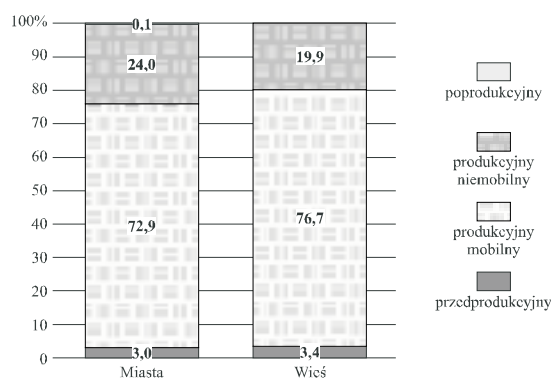
Według wyników uzyskanych z NSP, w marcu 2011 r. liczba bezrobotnych województwa lubuskiego wyniosła 62,3 tys. osób. Ponad połowę stanowili mężczyźni – 32,6 tys., tj. 52,3%, natomiast kobiet było 29,7 tys., tj. 47,7%. Mieszkańcy miast to 62,5% populacji bezrobotnych, tj. 38,9 tys. Udział bezrobotnych mężczyzn w miastach był niemal identyczny jak udział bezrobotnych mężczyzn na wsi – odpowiednio 52,4% i 52,2%.

W zdecydowanej większości (96,8%) osoby bezrobotne to osoby w wieku produkcyjnym, przy czym ponad 74% - w wieku produkcyjnym mobilnym.

Wykres 8. Struktura bezrobotnych według ekonomicznych grup wieku i płci

Wykres 9. Struktura bezrobotnych według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania

Na brak pracy najbardziej narażone były osoby młode – wśród ogółu bezrobotnych 59,2% ogółu nie przekroczyła 35 roku życia. Prawidłowość ta dotyczyła zarówno mężczyzn (57,8% bezrobotnych mężczyzn było w wieku 15-34 lat), jak i kobiet (odpowiednio 60,8%). Podobnie w przypadku charakterystyki według miejsca zamieszkania odsetek bezrobotnych w wieku 15-34 lata przekraczał połowę, przy czym dla bezrobotnych mieszkańców wsi był wyższy niż dla mieszkańców miast (61,2% wobec 58,0%). Generalnie, w poszczególnych subpopulacjach bezrobotnych, wydzielonych ze względu na płeć i miejsce zamieszkania, najwyższy udział mieli bezrobotni będący w wieku 15-24 lata, a drugiej kolejności – bezrobotni w wieku 25-34 lata.

Tabl. 13. Bezrobotni według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w tys.	w %						
OGÓŁEM	62,3	100,0	37,7	21,5	18,2	20,5	2,1	0,0
Mężczyźni	32,6	100,0	37,6	20,2	17,3	21,5	3,4	0,0
Kobiety	29,7	100,0	37,9	22,9	19,1	19,4	0,7	0,0
Miasta	38,9	100,0	36,7	21,3	17,8	21,7	2,5	0,0
Wieś	23,4	100,0	39,4	21,8	18,8	18,5	1,5	0,0

W poszczególnych grupach wieku występuje znaczące zróżnicowanie natężenia bezrobocia, o czym świadczy wartość stopy bezrobocia.

Bezrobocie, jak już wspomniano wcześniej, najbardziej dotyka ludzi młodych. Najwyższą stopę bezrobocia – 20,7% - odnotowano w grupie osób będących w wieku 15-24 lata, oznacza to, że co piąta osoba spośród aktywnych zawodowo w tym wieku (pracujących lub chcących pracować i aktywnie tej pracy poszukujących) - nie mogła znaleźć pracy w marcu 2011 r. Jeszcze trudniejszą sytuację miały kobiety w tym wieku, dla których stopa bezrobocia wyniosła 22,7% .

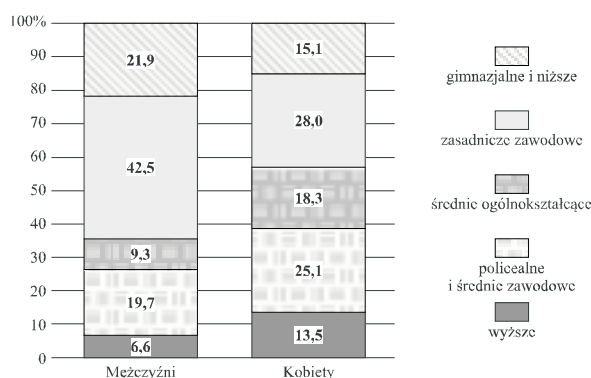
Natężenie bezrobocia w kolejnych grupach wieku, poza grupą osób w wieku 65-74 lata , było dość zbliżone – stopa bezrobocia ogółem zawierała się w granicach 8,4% – 13,4%.

Tabl. 14. **Stopa bezrobocia według wieku oraz płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	Ogółem	Wiek w latach					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74
w %							
OGÓLEM	14,0	20,7	10,8	11,7	13,4	8,4	0,9
Mężczyźni	13,2	19,2	9,8	11,1	13,3	10,0	0,7
Kobiety	14,9	22,7	12,1	12,2	13,6	4,8	1,4
Miasta	13,5	20,3	10,3	11,4	13,1	8,1	0,9
Wieś	14,9	21,6	11,7	12,1	14,0	9,5	1,0

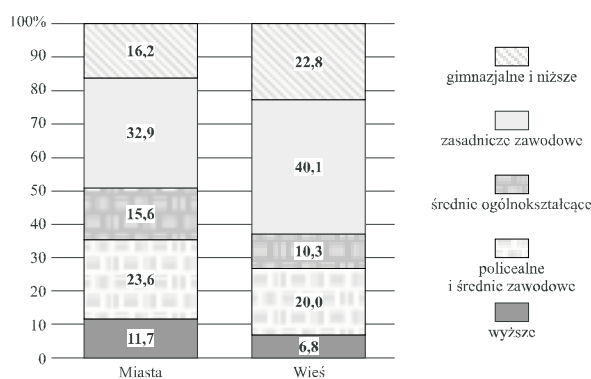
Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia pokazuje znaczący udział osób o wykształceniu poniżej średniego – bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowili 35,6% ogólnej liczby bezrobotnych, a bezrobotni z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym – 18,7%. Wysoki jest również udział bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, czyli osób, które posiadają konkretny zawód – odsetek osób o tym poziomie wykształcenia w subpopulacji bezrobotnych jest wyższy niż analogiczny odsetek w ludności ogółem (w wieku 15 lat i więcej) – odpowiednio 22,3% wobec 20,7%. Najniższy udział w ogólnej liczbie bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym – 9,9%, a bezrobotni z wykształceniem średnim ogólnokształcącym stanowili 13,6% ogółu.

Wykres 10. Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia i płci

Bezrobotni mężczyźni byli przeciętnie słabiej wykształceni niż bezrobotne kobiety. Podczas gdy 35,6% bezrobotnych mężczyzn posiadało wykształcenie co najmniej średnie, to wśród bezrobotnych kobiet analogiczny odsetek wyniósł 56,9%.

Wykres 11. Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania

Bezrobotni mieszkańcy miast charakteryzowali się bardziej korzystną strukturą według poziomu wykształcenia niż bezrobotni mieszkańcy wsi. Udział bezrobotnych z wykształceniem co najmniej średnim wśród bezrobotnych mieszkańców miast wyniósł 50,9%, podczas gdy wśród bezrobotnych mieszkańców wsi – 37,1%.

Natężenie bezrobocia w znaczącym stopniu zależne jest od poziomu wykształcenia. Z tego punktu widzenia w najlepszej sytuacji na rynku pracy były osoby z wykształceniem wyższym, wśród których stopa bezrobocia wyniosła 6,1%, a w najgorszej – osoby z wykształceniem gimnazjalnym bądź niższym, wśród których stopa bezrobocia wyniosła 29,4%.

Analizując natężenie bezrobocia według poziomu wykształcenia w podziale według płci widać, iż w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy są kobiety z wykształceniem gimnazjalnym i niższym.

Tabl. 15. Stopa bezrobocia według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem	Poziom wykształcenia				
		wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogóln- kształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i niższe
		w %				
OGÓLEM	14,0	6,1	11,7	15,9	16,6	29,4
Mężczyźni	13,2	5,0	10,1	13,6	15,1	28,0
Kobiety.....	14,9	6,9	13,6	17,5	20,2	31,8
Miasta	13,5	5,9	11,4	16,0	17,3	32,8
Wieś.....	14,9	6,7	12,3	15,5	15,8	26,2

Dla pogłębionej oceny skali bezrobocia istotne są informacje o długości okresu poszukiwania pracy przez osoby bezrobotne. Jeśli okres ten przekracza 1 rok mówimy już o bezrobociu długotrwałym.

Tabl. 16. Bezrobotni według okresu poszukiwania pracy oraz płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie a – w tys. b – w %	Ogółem ^a	Według okresu poszukiwania pracy w miesiącach					
		do 1	2-3	4-6	7-12	13-24	24 +
OGÓLEM	a 62,3	3,7	11,9	14,9	17,6	8,2	5,9
	b 100,0	5,9	19,1	24,0	28,3	13,1	9,5
Mężczyźni	a 32,6	1,8	6,4	7,7	9,2	4,4	3,0
	b 100,0	5,7	19,7	23,6	28,3	13,5	9,1
Kobiety.....	a 29,7	1,8	5,5	7,3	8,4	3,7	2,9
	b 100,0	6,1	18,6	24,4	28,4	12,6	9,9
Miasta	a 38,9	2,3	7,6	9,4	10,6	5,1	3,9
	b 100,0	6,0	19,6	24,2	27,1	13,1	9,9
Wieś	a 23,4	1,3	4,3	5,5	7,1	3,1	2,0
	b 100,0	5,7	18,4	23,7	30,3	13,1	8,8

a W dalszym podziale nie uwzględniono niestalonego okresu poszukiwania pracy.

Osoby bezrobotne długotrwanie stanowiły w marcu 2011 r. 22,6% ogółu bezrobotnych. Odsetek długotrwanie bezrobotnych mężczyzn i kobiet był na zbliżonym poziomie i wyniósł: dla mężczyzn – 22,6%, dla kobiet – 22,5%. Miejsce zamieszkania osób bezrobotnych ma nieco większy wpływ na długość okresu poszukiwania pracy, bowiem odsetek długotrwanie bezrobotnych mieszkańców miast wyniósł 23,0%, a analogiczny odsetek bezrobotnych mieszkańców wsi – 21,9%.

Podczas analizy populacji bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy oraz wieku, zarysowała się bardzo wyraźna prawidłowość. Otóż, im starsi byli bezrobotni, tym większy był wśród nich odsetek długotrwanie bezrobotnych.

Wśród długotrwanie bezrobotnych będących w wieku 15–44 lat przeważają osoby poszukujące pracy od 1 do 2 lat.

Tabl. 17. **Bezrobotni długotrwale według okresu poszukiwania pracy i wieku**

Wiek w latach	Odsetek długotrwale bezrobotnych		
	razem	z tego poszukujący pracy	
		13 - 24 m-cy	powyżej 24 m-cy
bezrobotni w grupie wieku = 100			
OGÓLEM	22,6	13,1	9,5
15 – 24	14,0	10,3	3,7
25 – 34	21,8	13,6	8,1
35 – 44	28,4	14,4	14,1
45 – 54	32,4	15,6	16,8
55 – 64	38,8	22,6	16,3
65 i więcej	35,0	-	35,0

Bezrobocie jest zróżnicowane przestrzennie. Obserwujemy pomiędzy powiatami znaczne różnice w skali zjawiska, mierzonego zarówno bezwzględnymi wielkościami, jak i względnymi, czyli stopą bezrobocia.

Tabl. 18. **Bezrobocie według powiatów**

Wyszczególnienie	Bezrobotni		Stopa bezrobocia
	w tys.	w %	
WOJEWÓDZTWO	62,3	100,0	14,0
Podregion gorzowski	22,6	36,3	13,1
Powiaty:			
Gorzowski	3,5	5,7	11,3
Międzyrzecki	3,7	6,0	14,5
Słubicki	3,4	5,4	15,6
Strzelecko-drezdenecki	3,5	5,7	16,5
Sulęciński	2,0	3,3	13,1
Miasto na prawach powiatu			
Gorzów Wlkp.	6,5	10,4	11,2
Podregion zielonogórski	39,6	63,7	14,5
Powiaty:			
Krośniński	4,1	6,5	16,7
Nowosolski	6,3	10,2	17,6
Świebodziński	2,1	3,4	8,6
Wschowski	2,2	3,5	13,7
Zielonogórski	5,0	8,0	11,9
Żagański	6,4	10,3	19,1
Żarski	7,8	12,5	18,5
Miasto na prawach powiatu			
Zielona Góra	5,8	9,3	10,6

W skali województwa największą liczbę bezrobotnych zanotowano w powiecie żarskim, a najmniejszą w powiecie sulęcińskim, co ma ścisły związek z liczbą ludności w danym powiecie, ale niekoniecznie świadczy o trudnej sytuacji na lokalnym rynku pracy, szczególnie w przypadku porównań międzypowiatowych. Dlatego lepiej sytuację na rynku pracy charakteryzuje stopa bezrobocia.

Największe natężenie bezrobocia wystąpiło w powiecie żagańskim, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 19,1%. Relatywnie wysoka stopa bezrobocia była również w powiatach żarskim (18,5%), nowosolskim (17,6%), a także w krośnieńskim (16,7%). Najbardziej korzystna była sytuacja w powiecie świebodzińskim (8,6%) oraz w miastach na prawach powiatu w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. (odpowiednio 10,6% i 11,2%).

4. *Bierni zawodowo*

Według wyników spisu powszechnego, w marcu 2011 r. populacja osób biernych zawodowo w województwie lubuskim liczyła 369,7 tys., tj. 45,3% ludności z określonym statusem na rynku pracy.

Wśród osób biernych zawodowo większość stanowiły kobiety (60,1% ogółu biernych). Kobiety także częściej niż mężczyźni pozostawały w stanie bierności zawodowej – na 100 kobiet w wieku 15 lat i więcej 53 były biernie zawodowo, podczas, gdy wśród mężczyzn analogiczny wskaźnik wyniósł 38. Porównując częstość występowania bierności zawodowej wśród mieszkańców miast i mieszkańców wsi, to widzimy, że wskaźniki te nie były znacząco rozbieżne – wśród mieszkańców miast 45 na 100 osób w wieku 15 lat i więcej było biernych zawodowo, natomiast wśród mieszkańców wsi wskaźnik ten był nieco niższy i wyniósł 47.

Osoby biernie zawodowo (w stosunku do zbiorowości osób w wieku 15 lat i więcej), to w większości osoby będące w wieku produkcyjnym (57,0% ogółu biernych zawodowo), w tym udział osób w wieku mobilnym wyniósł 22,5%, a w niemobilnym 34,5%. Drugi co do wielkości udział w ogóle biernych zawodowo miały osoby w wieku poprodukcyjnym (27,8%), a osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 15,2%.

Analizując strukturę biernych zawodowo według 10-letnich grup wieku, należy stwierdzić, iż najbardziej liczna była grupa osób będących w wieku 15-24 lat, spowodowana była głównie udziałem w tej grupie młodzieży kontynuującej naukę. Znaczna liczebność biernych zawodowo będących w najstarszej grupie w wieku 65 lat i więcej (w ogromnej większości byli to emeryci i renciści).

Tabl. 19. **Bierni zawodowo według wieku, płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek w latach					
			15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +
	w tys.		w %					
OGÓLEM	369,7	100,0	26,2	5,9	5,7	16,9	22,1	23,2
Mężczyźni	147,6	100,0	29,9	5,1	6,1	16,4	23,0	19,6
Kobiety	222,1	100,0	23,7	6,4	5,4	17,3	21,5	25,6
Miasta	233,1	100,0	24,9	5,4	5,0	16,8	23,6	24,3
Wieś	136,6	100,0	28,4	6,7	6,8	17,2	19,6	21,3

Bierni zawodowo charakteryzowali się w znacznej mierze niskim poziomem wykształcenia – 42,3% ogółu biernych posiadało wykształcenie gimnazjalne bądź niższe. Największy udział biernych o tym poziomie wykształcenia zanotowano w grupie osób biernych zawodowo będących w wieku 15-24 lat – 60,2% rozważanej grupy wiekowej. Drugi co do wielkości odsetek biernych w najmłodszej grupie wiekowej dotyczył biernych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 19,2%. Wielkości te są uzasadnione, bowiem dotyczyły młodzieży, która kontynuowała naukę na różnych poziomach, w związku z czym proces aktywizacji zawodowej jeszcze jej nie dotyczył bądź nastąpiła czasowa dezaktywizacja zawodowa w celu uzupełnienia wiedzy. Osób biernych zawodowo o najniższym poziomie wykształcenia relatywnie dużo było również w najstarszej grupie wieku, czyli w grupie osób mających 65 lat i więcej – odpowiedni odsetek wyniósł 60,3% biernych zawodowo w tej grupie wieku.

Tabl. 20. **Bierni zawodowo według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania**

Wyszczególnienie	Ogółem		Poziom wykształcenia				
			wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i niższe
	w tys.		w %				
OGÓLEM	369,7	100,0	7,2	16,4	12,9	21,1	42,3
Mężczyźni	147,6	100,0	7,3	15,4	9,3	26,3	41,6
Kobiety	222,1	100,0	7,1	17,1	15,4	17,6	42,8
Miasta	233,1	100,0	9,1	19,2	15,4	20,3	35,9
Wieś	136,6	100,0	3,9	11,7	8,7	22,3	53,4

Zgodnie z ogólnymi spostrzeżeniami co do poziomu wykształcenia ludności w wieku 15 lat i więcej, również w subpopulacji biernych zawodowo występowały znane prawidłowości, iż kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni – wykształcenie co najmniej średnie posiadało 39,6% biernych zawodowo kobiet i odpowiednio 32,0% mężczyzn. Lepiej wykształceni są także mieszkańcy miast niż mieszkańcy wsi – analogiczne do wyżej wymienionych wskaźniki wyniosły odpowiednio 43,7% i 24,3%.

Podczas opisywania populacji biernych zawodowo, należy wspomnieć również o doświadczeniu zawodowym rozumianym jako staż pracy, który odbyła osoba bierna. Można zauważyć, że ponad 67% biernych zawodowo pracowało zanim weszło w stan bierności zawodowej a ponad 21% biernych pracowało w okresie 8 lat przed badaniem.

	Uprzednio pracujący		Dotychczas niepracujący
	razem	w tym w okresie 2003 - 2011	
	bierni zawodowo = 100		
OGÓLEM	67,1	21,2	32,8
Mężczyźni	63,4	21,3	36,6
Kobiety	69,6	21,1	30,3
Miasta	68,9	22,6	31,0
Wieś	64,1	18,9	35,8

Znaczne różnice widać w strukturze wieku, gdzie największy udział uprzednio pracujących wśród biernych można zaobserwować u ludności w najstarszych grupach wiekowych (55-64 lata i w wieku 65 lat i więcej) zarówno wśród mężczyzn (odpowiednio 33,1% i 28,6%) jak i kobiet (odpowiednio 27,9% i 32,3%).

	Uprzednio pracujący		Dotychczas niepracujący	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
	w %			
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24	4,9	6,3	73,2	63,8
25-34	4,0	6,0	7,0	7,4
35-44	7,1	5,8	4,3	4,4
45-54	22,2	21,7	6,3	7,2
55-64	33,1	27,9	5,3	6,9
65 lat i więcej	28,6	32,3	3,9	10,3

Odmienna sytuacja ukazuje się dla biernych zawodowo, którzy dotychczas nie pracowali, widzimy tu odwrotną tendencję do grupy wcześniej pracujących. Najmłodsza grupa biernych, tzn. w wieku 15-24 lata stanowiła przeważającą grupę biernych, którzy nigdy nie podjęli pracy bądź innej formy aktywności ekonomicznej; młodzi mężczyźni stanowili 73,2 % zaś młode kobiety 63,8% w swoich zbiorowościach.

	Uprzednio pracujący		Dotychczas niepracujący	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
	w %			
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	8,3	6,9	5,7	7,6
Policealne i średnie zawodowe	19,0	20,0	9,3	10,5
Średnie ogólnokształcące	7,5	14,3	12,3	17,9
Zasadnicze zawodowe	35,2	21,3	11,0	9,0
Gimnazjalne i niższe	30,0	37,5	61,7	55,1

Analizując poziom wykształcenia biernych zawodowo można zauważyć ogólną zależność, że ludność z wykształceniem gimnazjalnym i niższym stanowi znaczną większość w porównaniu do ludności z innym poziomem wykształcenia, bez względu na to czy ktoś już wcześniej pracował czy nie. Na drugim biegunie są bierni zawodowo z wykształceniem wyższym – zwłaszcza mężczyźni, którzy stanowili zaledwie 5,7% dotychczas niepracujących biernych mężczyzn.

Podczas opisywania populacji biernych zawodowo nie można pominąć niezwykle ważnego elementu, jakim są przyczyny bierności zawodowej. Najistotniejszą przyczyną bierności zawodowej w marcu 2011 r. było korzystanie ze świadczeń emerytalnych – tę przyczynę zadeklarowało 42,5% ogółu biernych zawodowo. Już ta informacja świadczy o ogromnym zróżnicowaniu populacji biernych zawodowo według przyczyn bierności i wieku. Podczas, gdy korzystanie ze świadczeń emerytalnych jest przyczyną bierności najczęściej występującą wśród biernych zawodowo będących w wieku 65 lat i więcej (udział emerytów w tej grupie wiekowej wyniósł 87,7%), to druga co do znaczenia przyczyna bierności zawodowej, czyli nauka, uzupełnianie kwalifikacji, która dotyczyła 19,9% ogółu biernych zawodowo, największe znaczenie miała wśród biernych będących w wieku 15-24 lat (udział osób uczących się w tej grupie wiekowej wyniósł 75,5%). Do istotniejszych przyczyn bierności zawodowej należy jeszcze zaliczyć własną chorobę, niepełnosprawność – tę przyczynę zadeklarowało 16,1% ogółu biernych zawodowo, opiekę nad dziećmi lub innymi osobami wymagającymi opieki – odpowiednio 6,3%, czy też inne powody osobiste lub rodzinne – odpowiednio 2,9%; dość znaczna grupa biernych – 9,1% - podała tzw. inne przyczyny (były to m.in. osoby, które nie chciały podejmować żadnej pracy zawodowej).

Największa różnica w strukturze biernych zawodowo według przyczyn bierności i płci wystąpiła wśród biernych sprawujących opiekę nad dziećmi lub innymi osobami wymagającymi opieki – tę przyczynę podało 0,7% mężczyzn i 10,0% kobiet. Największa różnica w strukturze biernych zawodowo według przyczyn bierności i miejsca zamieszkania wystąpiła wśród biernych pobierających świadczenia emerytalne – tę przyczynę zanotowano wśród 46,5% mieszkańców miast i 35,7% mieszkańców wsi.

	Ogółem		Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w tys.	w %				
OGÓŁEM	369,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:						
Emerytura	157,1	42,5	37,4	45,9	46,5	35,7
Nauka, uzupełnianie kwalifikacji	73,6	19,9	24,2	17,1	19,2	21,1
Własna choroba, niepełnosprawność	59,4	16,1	20,6	13,1	14,7	18,3
Opieka nad dziećmi lub innymi osobami wymagającymi opieki	23,3	6,3	0,7	10,0	5,2	8,1
Inne powody osobiste lub rodzinne	10,8	2,9	2,1	3,5	2,5	3,7
Inne przyczyny	33,7	9,1	11,0	7,9	8,7	9,7

W układzie geograficznym emerytura była najczęstszą przyczyną bierności zawodowej w miastach na prawach powiatów w Gorzowie Wlkp. i w Zielonej Górze (odpowiednio 49,7% i 47,8%), najmniejszy udział emerytów był w powiecie sulęcińskim (37,6% ogółu biernych zawodowo). Naukę/uzupełnianie kwalifikacji podawano jako przyczynę bierności najczęściej w powiatach zielonogórskim (23,8%) i gorzowskim (23,1%), a najrzadziej w żagańskim (17,8%). Biorąc pod uwagę bierność zawodową z powodu własnej choroby, niepełnosprawności stosunkowo duża różnica – prawie 6 p. proc. występowała w powiecie sulęcińskim i w Gorzowie Wlkp. (przy maksymalnej wartości 18,7% w sulęcińskim).

Tabl. 21. **Bierni zawodowo według przyczyny bierności zawodowej i powiatów**

Wyszczególnienie	Ogółem	Przyczyny bierności zawodowej					
		w tym					
	emerytura	nauka, uzupełnianie kwalifikacji	własna choroba, niepełno- sprawność	opieka nad dziećmi lub innymi osobami wymagają- cymi opieki	inne powody osobiste lub rodzinne	inne przyczyny	
w tys.	w %						
WOJEWÓDZTWO	369,7	42,5	19,9	16,1	6,3	2,9	9,1
Podregion gorzowski	134,6	43,2	20,1	15,0	6,6	2,9	8,9
Powiaty:							
Gorzowski	23,0	38,9	23,1	15,3	7,2	3,2	9,4
Międzyrzecki	21,2	41,4	19,2	15,6	7,0	5,0	8,4
Słubicki	16,0	42,2	22,1	14,8	6,5	1,9	9,0
Strzelecko-drezdenecki	19,0	40,1	19,4	16,5	7,9	2,5	10,0
Sulęciński	12,8	37,6	20,7	18,7	8,4	2,6	8,8
Miasto na prawach powiatu							
Gorzów Wlkp.	42,8	49,7	18,2	13,0	4,9	2,4	8,5
Podregion zielonogórski	235,0	42,1	19,8	16,7	6,1	2,9	9,2
Powiaty:							
Krośnieński	21,5	40,8	20,0	16,3	6,6	4,4	8,6
Nowosolski	34,0	42,2	18,7	17,6	7,0	3,4	8,0
Świebodziński	19,9	40,8	21,0	17,7	6,3	2,8	8,7
Wschowski	14,7	38,3	19,4	15,5	8,2	3,2	12,7
Zielonogórski	32,2	38,7	23,8	17,7	6,8	2,3	7,7
Żagański	33,1	41,4	17,8	17,9	6,5	2,7	10,1
Żarski	37,0	42,1	19,1	17,9	6,3	2,7	8,8
Miasto na prawach powiatu							
Zielona Góra	42,6	47,8	19,5	13,1	3,7	2,5	10,2